

De advocaat 2.0 komt eraan

*Levert nieuwe beroepsopleiding
betere raadslieden af?*

** Meer dan een advocaat: wat leveren
nevenfuncties op? * De lol van het promoveren
(want voor je loopbaan doe je het niet) **

*Willen advocaten echt iets opsteken van cursussen? **

Heerlijk!

Een gastvrije ontvangst
en betrokken docenten

:-)

*Wessel Beishuizen,
cursist OSR,
hecht meer waarde aan
persoonlijke aandacht*

MET RECHT MEER WAARDE

Wessel ervaart bij OSR dat het volgen van een cursus of training erg aangenaam kan zijn. Voor hem betekent dit even ontsnappen aan de dagelijkse hectiek en werken aan zijn eigen ontwikkeling. Wij geloven dat dit het beste kan in een ontspannen sfeer en met betrokken docenten. Bij ons kunnen cursisten persoonlijke leerdoelen insturen, waardoor de docent niet alleen kennis overdraagt, maar ook coacht. Het historische pand in hartje Utrecht, de persoonlijke ontvangst, de verse lunch en de groene stadstuin zorgen voor een ontspannen sfeer. Hierdoor kunt u zich volledig richten op het verrijken van uw kennis en ontwikkelen van uw competenties.

Hecht u ook meer waarde aan een persoonlijke aanpak? Kijk dan op osr.nl of bel 030 - 231 53 14.

OSR.NL

Inhoud

5 Advocaat-plus

De een doceert, de ander publiceert, weer een ander spreekt recht of zit in een raad van toezicht. Steeds meer advocaten lijken een nevenfunctie te hebben. Zeven advocaten-plus over de meerwaarde van bijklussen.

11 Studeren om de punten?

Volgen advocaten opleidingen om iets op te steken of om PO-punten te sprokkelen? De deskundige: 'Als men niet geïnteresseerd is, ligt het vaak ook aan de docenten.'

14 Twee dagen prikkelen en pleiten

Honderd advocaat-stagiaires begonnen in september met de nieuwe beroepsopleiding. Het Advocatenblad liep mee met stagiaire Roxy de Weijer. Verslag van twee dagen zoeken naar kernwaarden in Woudschoten.

18 'Nadenken over je functioneren is de motor van alle kwaliteit'

De nieuwe beroepsopleiding, met meer beroepsethiek en een keurmerk voor specialisatieverenigingen moeten de kwaliteit binnen de advocatuur verder bevorderen. Er zijn geen kant-en-klare boekjes meer.

22 Het Ordekeurmerk voor opleidingen

PO-punten halen is soms een hele opgave, maar het Ordekeurmerk verkrijgen om ze te mogen toekennen is ook niet makkelijk. In vijf stappen naar goedkeuring.

24 Promoveren voor je plezier

Een drukke praktijk én een proefschrift schrijven. Hoe doen promoverende advocaten dat en waarom nemen ze eigenlijk al die moeite? Drie ervaringsdeskundigen over hun promotie. Plus: tips voor de promovendus in spe.

30 De nieuwe advocaat

Met juridische kennis alleen komt de advocaat van de toekomst er niet. Daarom moeten opleidingen meer oog hebben voor psychologie.

Betere advocaat

Je zou haast denken dat de advocaat van nu een mindere advocaat is. Want zie de advocaat van straks toch eens. De lichter die begin september in Woudschoten begon aan de vernieuwde beroepsopleiding krijgt niet alleen te maken met innovatieve leervormen, maar wordt meer dan vroeger onderwezen in wat ethisch verantwoord is en wat niet. Bovendien worden deze advocaten meer dan ooit getraind in zelfreflectie en dat is dé manier om de kwaliteit van de advocatuur te verbeteren. Lees het interview met Marjan van der List en Diana de Wolff, leden van de Algemene Raad, maar op pagina 18.

Je zou dus kunnen zeggen dat de advocaat die over drie jaar van de opleiding komt een betere advocaat is dan die van nu. Een advocaat 2.0. Maar dat is natuurlijk niet per se het geval. Voorlopig zijn ze een belofte voor de toekomst. Tot die tijd zijn de advocaten van straks hoogstens andere advocaten dan die van nu.

Als iets uit deze special blijkt dan is het wel dat nogal wat raadslieden van 'de oude school' niet zo zeer ethiek als wel kennis vooropstellen. Ze doen zelf kennis op en er zijn er die promoveren voor de lol. Bovendien verspreiden ze kennis in een veelvoud aan nevenfuncties als annotator, docent of schrijver. En ja, natuurlijk zijn er zwarte schapen die in plaats van hun kennis te vergroten op cursussen vooral puntjes proberen te sprokkelen. Maar deskundigen zijn het er niet over eens waar dit nu aan ligt: aan de advocaten zelf of aan het aanbod van opleidingen en de wijze van onderwijs (zie pagina 11)?

De advocaat van nu heeft over het algemeen genomen dus een grote waardering voor kennis en een enorme kennisvoorsprong op de toekomstige generatie. De advocaat van de toekomst mag dan misschien ethisch bewuster worden dan die van nu en vaker aan zelfreflectie doen. Pas als diegene ook het kennisniveau van de advocaten van nu bereikt, mag die zichzelf ook echt een betere advocaat noemen.

Intussen kan de beroepsgroep alleen maar hopen dat volgende generaties zowel als het gaat om ethiek als om kennis boven de vorige uitstijgen. Directeur van het Institute for Advanced Study in Princeton en vermaard uitlegger van moeilijke zaken Robbert Dijkgraaf zei eens dat het hem zo deemoedig maakt dat hij als natuurkundige en wiskundige nu op de toppen van het inzicht staat, wetend dat volgende generaties via die toppen nog veel hoger klimmen naar nieuwe toppen. Ook voor advocaten een mooie gedachte.

Robert Stiphout

Colofon

Advocatenblad Special

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers.

Hoofredactie
Robert Stiphout

Aan deze special werkten mee:
Aan deze special werkten mee: René van Asselt, Martin Brink, Ronald Brokke, Olga van Ditzhuijzen, Sjoert van der Hucht, Joost Italianer, Michel Knapen, Mark Maathuis, Trudeke Sillevius Smitt en Henriette van Wermeskerken

Beeldredactie
Charlotte Helmer

Sdu Uitgevers
Gert Jan Schinkel (Uitgever)
Sandra Kroon
(Directeur BU Legal & Tax)

Vormgeving
Dimdim, Den Haag

Correctie
Sandra Braakmann

Citeerwijze
Adv.bl. special 2013, p.

Druk
Senefelders Misset,
Doetinchem

Advertenties
Fenneke van der Schee
en Angela Bruins (media
adviseurs)
070-378 05 62
www.sduadvertenten.nl,
advertentie.juridisch@sdu.nl

ISSN 0165-1331

Omslagfoto:
Ronald Brokke

HOI
PRINT

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Gecertificeerd commissaris worden?

Neem deel aan de 5-daagse Governance opleiding

“
In deze opleiding worden alle facetten van het toezichthouderschap op gedegen wijze behandeld.
De rolverdeling tussen bestuur en toezichthouder, de wettelijke kaders, codes, aansprakelijkheden en de proceskant van besturen. Het heeft mij enorm geholpen mijn rol als toezichthouder bij een woningbouwcorporatie met meer kennis, inzicht en vertrouwen invulling te geven.”

Mr. Christine van den Berg, advocaat Legaltree

Governance opleiding voor Commissarissen en Toezichthouders

Startdatum: 6 december 2013

Locatie: Lichttoren Eindhoven

DE 36

Wagner Group | boardroom consulting & executive education biedt o.m. een volledig portfolio aan programma's op het gebied van governance & leadership voor bestuurders, toezichthouders, commissarissen en adviseurs.

www.wagnergroup.nl/adv

Advocaat-plus

De een doceert, de ander publiceert, weer een ander spreekt recht of neemt zitting in een raad van toezicht. Steeds meer advocaten lijken een nevenfunctie te hebben. Lijdt hun werk als advocaat eronder? Volgens ervaringsdeskundigen maakt juist de combinatie van functies iemand tot een betere advocaat. Zeven advocaten-plus over de meerwaarde van 'bijklussen'.

Michel Knapen
Illustraties: René van Asselt

‘Mijn functies versterken elkaar’

Advocaat en docent
Jan-Jesse Liefstink
Liefstink Strafrechtadvocaat (Amsterdam)

Tijdens mijn studie in Groningen gaf ik regelmatig bijlessen aan mederechtenstudenten over strafrecht. Mijn ouders zijn allebei docent geweest, het lesgeven zit dus wel in mijn bloed. Dat heb ik na mijn afstuderen voortgezet. Ik was enkele dagen per week student-assistent aan de Rijksuniversiteit Groningen en gerechtssecretaris bij het Hof Leeuwarden. Toen het docentschap na twee jaar ophield, solliciteerde ik bij het strafrechtkantoor Cleerdin & Hamer. Tijdens mijn stageperiode was ik fulltime advocaat. Na mijn stage heb ik het doceren langzaam weer opgepakt. Ik heb nu

sinds één jaar mijn eigen advocatenkantoor en dat geeft me meer vrijheid voor het geven van onderwijs. Ik geef momenteel cursussen over strafrecht en tbs, dat laatste doe ik samen met een cliënt van mij. Ik geef onder meer gastcolleges aan studenten van de Groningse en Leidse universiteit. Verder doceer ik over tbs aan medeadvocaten. Via de Stichting Instituut van Gerechtstolken en -Vertalers geef ik gemiddeld twee keer per maand cursussen over strafrecht en tbs aan gerechtstolken. Ik doceer ongeveer zestien uur per maand, exclusief voorbereiding. Ik ben van mening dat deze functies elkaar versterken. Tijdens mijn cursussen maak ik veel gebruik van praktijkvoorbeelden. Dit maakt de lessen spannend, actueel en levendig. Méér dan een “gewone” advocaat houd je als docent de literatuur en jurisprudentie goed bij. Zo blijf je up-to-date én blijf je boven de stof staan. Ook word je met deze twee functies in de

praktijk eerder als een “deskundig” advocaat gezien. Zo word ik regelmatig gebeld door andere advocaten met vragen over tbs. Mijn basiskennis is door het doceren bovendien groot en daarom ben je op zitting beter in staat om ad hoc te reageren op wat rechters en officieren van justitie zeggen. En omdat ik ook cursussen geef met rechters en forensisch psychologen, breidt mijn netwerk zich mooi uit.’

‘Mijn rollen bevruchten elkaar’

Advocaat, docent en
raadsheer-plaatsvervanger
Bart Breederveld
Rensen Advocaten (Alkmaar)

Advocaat is sinds 1979 mijn hoofd-functie. Twee dagen per week ben ik universitair docent goederen- en insolventierecht aan de Vrije Universiteit en doceer ik huwelijksvermogensrecht. Bovendien doceer ik aan beroepsopleidingen voor advocaten en de rechterlijke macht. Ruim dertig jaar geleden werd ik gevraagd te gaan doceren. In diezelfde periode werd ik gevraagd om toe te treden tot de maatschap van het kantoor waar ik nog steeds deel van uit maak: Rensen Advocaten. Dat laatste wilde ik alleen als ik kon blijven doceren. Ik heb dus nooit voltijds in de maatschap gezeten. Wel is er bij mij een voortdurende spanning qua tijd want twee deeltijdbanen is meer werk dan één voltijdse. Toch bevruchten deze rollen elkaar wederzijds. Als advocaat is

het belangrijk om het theoretisch kader van de materie goed te blijven zien, zodat je niet onmiddellijk verzandt in de details van de casus. Dan is het van belang dat je ook docent bent. Bij het overbrengen van de theorie moet je het écht beheersen.

Mijn werk aan de universiteit is praktijkgerelateerd. Ik kan putten uit eigen ervaringen. De casus die ik de studenten voorleg, komt veelal uit mijn praktijk of die van mijn kantoorgenoten, dat wordt door studenten zeer gewaardeerd. Als onderzoeker moet je onderwerpen helemaal uitdiepen, doorgaans méér dan je zou doen als advocaat. Het is dan prettig om zonder een casus in het achterhoofd onderzoek te doen. Het schrijven van mijn proefschrift heb ik ook met zeer veel plezier gedaan, maar had ik niet gekund zonder de praktijkervaring op het gebied van het huwelijksvermogensrecht.

Tot slot ben ik raadsheer-plaatsvervanger bij het Hof Den Haag, daar heb ik één dag per zes tot acht weken zitting. Ik zie daar advocaten pleiten en juridische argumenten aandragen waarbij je je soms afvraagt of je het zelf anders zou hebben gedaan. In de meervoudige kamer hoor ik ook

hoe andere rechters over de standpunten denken en de argumenten wegen om met elkaar tot een beslissing te komen. Je leert dan dat advocaten beter niet moeten ingaan op te veel details en zich moeten concentreren op de essentiële punten. Die rol leert mij hoe ik als advocaat mijn standpunten beter voor het voetlicht van de rechter kan brengen.’

‘Als deken leer je afstand nemen’

Advocaat en deken
Emilie van Empel
Blue Legal Advocaten en Adviseurs (Breda)

Sinds ruim tweeënhalf jaar ben ik deken te Breda. Ik was al bezig mijn procespraktijk af te bouwen en vooral advieswerk te doen. Dat is nu minder dan een kwart van mijn werktijd. Het dekenaat gaat steeds meer richting een fulltime tijdsbesteding en dat is goed. Als deken heb ik niet meer voldoende flexibiliteit om er altijd voor cliënten te zijn. Ik vind dat mijn cliënten recht hebben op mijn volle aandacht maar dat geldt ook voor het dekenaat en de balie. Word je een betere advocaat na enkele jaren deken? Zelf zal ik in verband met mijn leeftijd niet zo snel meer in de procespraktijk terugkeren. Voor andere, jongere dekens geldt dat ze meer oog krijgen voor alle aspecten van het gedragrecht.

Dat betekent verdieping voor hun praktijk als ze weer fulltime advocaat worden. Dat is overigens wel afhankelijk van het rechtsgebied waarin ze werken. Zo heeft een mediator die deken wordt een pre. Een deken doet veel aan klachtbehandeling en klachtbemiddeling, dat doet een mediator ook. Omdat je dat als deken blijft doen, sta je niet stil en later kun je dat weer versterken. Verder leer je als deken oog hebben voor de positie van andere partijen in een geschil. Het maakt je introspectiever. Of dat nadien tegen je werkt als advocaat, omdat je misschien te veel meegaat in de standpunten van de wederpartij? Nee, je was advocaat en bent dat in je dekenaat gebleven. Het advocaat zijn doe je veel langer dan het deken zijn, het dekenaat vervormt je in die zin niet. Opgeteld zou het best zo kunnen zijn dat je als voormalig deken een betere advocaat wordt. Was je eerst misschien wat primair in je houding als advocaat – je ging er vol in – na het dekenaat leer je zicht te krijgen op meerdere strategieën.

Je leert afstand nemen. Dat maakt je als advocaat sterker. Overigens, in mijn geval kan dat ook komen door mijn leeftijd.’

‘Met een annotatie ben je abstracter met de materie bezig’

Advocaat en annotator

Hans Brens

Brens Advocaten ('s-Hertogenbosch)

‘Ik ben in 1977 advocaat geworden. Eerst als eenpitter, en toen er eenmaal meerdere medewerkers waren, fuseerden we met Holla Advocaten. Enkele jaren geleden ben ik met mijn dochter een nichekantoor begonnen. We doen alleen aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht. Al die jaren heb ik iets naast mijn werk als advocaat gedaan. Cursussen gegeven voor de Nederlandse Orde van Advocaten, trainingen in onderhandelingen voor CPO en andere dingen. Een aantal jaren geleden benaderde ik de hoofdredacteur van *Jurisprudentie Aansprakelijkheid*, omdat ik weer eens wat anders wilde doen: noten schrijven. Dat was akkoord, hij zocht iemand die bereid was arresten over overheidsaan-

sprakelijkheid te becommentariëren – het lastigst van alle aansprakelijkheidszaken. In 2006 verscheen mijn eerste noot. Tegenwoordig schrijf ik zo’n vier annotaties per jaar over het hele werkgebied van ons kantoor, die me steeds vijftien à twintig uur per keer kosten. Daarvoor krijg je een symbolisch bedrag van een paar tientjes.

Als advocaat ben je praktisch en doelgericht bezig voor je cliënt. Maar je moet ook – en dat klinkt wat gezwollen – het recht toepassen, en dat is iets wat cliënten niet zo direct zien. Met een annotatie ben je veel abstracter met de materie bezig, en natuurlijk verdiep je daarmee ook je kennis.

Ze zeggen weleens: je hoeft geen goed jurist te zijn om toch een goede advocaat te zijn – en omgekeerd. Die uitspraak is ook van toepassing op het schrijven van noten: je hoeft geen goed advocaat te zijn om annotaties te schrijven. Maar wél een goed jurist: als ik een noot schrijf, doe ik dat niet zozeer als advocaat maar omdat ik ook jurist ben.’

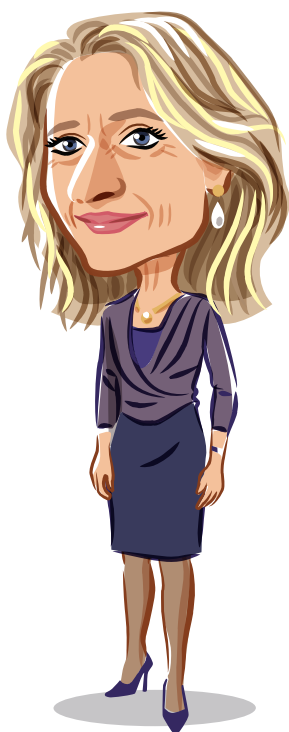

‘Ik heb behoefte aan verbreding’

Advocaat, bestuursvoorzitter, lid van besturen en raden van toezicht

Frederieke Leeflang

Boekel De Nerée (Amsterdam)

‘Ik ben sinds november 2011 bestuursvoorzitter van Boekel De Nerée, een kantoor waar ik nu negentien jaar werk. Dat doe ik in zestig procent van mijn tijd. Advocaat ben ik voor de resterende veertig procent, en op mijn visitekaartje staat “advocaat”.

Andere nevenfuncties doe ik in mijn vrije tijd: lid raad van toezicht van het Centrum Indicatiestelling Zorg, van de Onderwijsstichting Zelfstandige Gymnasia, en bestuurslid van de AMC Foundation, van de Amsterdam Diner Foundation, van de Stichting Keurmerk Goede Doelen en van de Vereniging voor Mededingingsrecht.

Vóór ik in 2002 partner bij Boekel werd, haalde ik mijn verdieping vooral uit doceren en publiceren. Tegenwoordig haal ik mijn verbreding vooral uit de lidmaatschappen van deze besturen en raden van toezicht. Aan die verbreding heb ik behoefte. Op ons kantoor zie ik steeds meer mensen dat doen en dat juichen we ook toe. Ook jonge mensen zitten tegenwoordig in raden van toezicht. Dat geldt overigens minder voor commissariaten: dat zijn commerciële functies waar advocaten mogelijk te maken krijgen met belangenverstrengelingen. Maar als een passend commis-

sariaat zich voordoet, zijn we een groot voorstander.

Van deze nevenfuncties leer je veel. Je wordt in de regel benoemd vanuit je juridische expertise. Je krijgt een beter inzicht in hoe bedrijven en non-profitinstellingen functioneren, markten opereren en hoe concurrentieprocessen verlopen. Dat is bij de advisering van cliënten altijd van toegevoegde waarde omdat commerciële ondernemingen steeds meer verwachten dat advocaten daadwerkelijk begrijpen hoe ondernemingen opereren en op welke markt ze actief zijn. Bij sommige nevenfuncties krijg je bijvoorbeeld te maken met het proces van auditing – erg handig als je een cliënt hebt die daarover vragen heeft. Juist dit soort ervaringen neem je mee in je advisering.

Omgekeerd komt ook mijn bestuurlijke ervaring als bestuursvoorzitter van Boekel goed van pas als ik bestuurders van ondernemingen adviseer. En omdat ik weet wat ondernemers beweegt, juist ook door die nevenfuncties, word ik er ook een betere advocaat van. Ik verstop me niet achter mijn eigen juridische expertise – het mededingingsrecht – maar zet het juist breed in. Cliënten verwachten dat en waarderen dat.’

‘Ik ken de werkvloer’

Mediationadvocaat, docent, lid van raden van toezicht

Saskia Reuling

ReulingSchutte (Amsterdam)

‘Op mijn visitekaartje staat niet sec advocaat, hoewel ik dat sinds 1984 wel ben. Ik houd mij uitsluitend bezig met zakelijke mediations. Ik doceer over mediation aan onder andere de Law Firm School. Verder zit ik in de raad van toezicht van het Albert Schweitzer Ziekenhuis en in de raad van toezicht van Artis. Daarnaast ben ik voorzitter van de klachten- en geschillencommissie van het Nederlands Instituut van Registerexperts.

Op mijn kaartje staat mediationadvocaat, een rol die ik fulltime uitoefen. Mijn

nevenfuncties doe ik in de avonduren. Om het werk als zakelijk mediator goed te kunnen doen moet je midden in de maatschappij staan. Het is niet goed als je alleen aan de mediationtafel zit.

Die nevenfuncties komen mijn werk als mediator zeker ten goede. De ondernemingsraad van het Albert Schweitzer Ziekenhuis heeft me voorgedragen voor een functie in de raad van toezicht, omdat ik kennis heb van de zorg en van arbeidsverhoudingen en omdat ik kan omgaan met situaties en relaties die schuren. Hoewel ik niet als mediator in de raad van toezicht zit, neem ik wel een bepaalde benadering mee. Ieder lid heeft een eigen persoonlijkheid, achtergrond en expertise, en samen moeten we tot besluiten en concessies komen.

Andersom werkt het ook: voor wie veel mediations in de zorg doet, zoals ik, is

het een *must* om te weten hoe ziekenhuizen van binnen werken. Daardoor ken je de werkvloer. Ik denk dat je daar een betere mediator van wordt.’

‘Ik doe het niet voor het geld’

Advocaat, mediator, docent en schrijver

Thomas Subelack

BANNING Advocaten ('s-Hertogenbosch)

‘In de periode 2003-2004 was ik docent Privaatrecht aan de Universiteit van Tilburg. Maar ik miste de *feeling* met de praktijk en stapte over naar de advocatuur. Ik ben gespecialiseerd in het familierecht, en in dat rechtsgebied ben ik naast advocaat ook echtscheidingsmediator. Verder publiceer ik over het huwelijksvermogensrecht als medewerker van *Rechtspraak Familierecht (RFR)* en als vaste medewerker van het *Echtscheidingsbulletin (EB)*. Daarnaast doceer ik huwelijksvermogensrecht bij de landelijke specialisatievereniging voor familierechtadvocaten vFAS en bij andere postdoctorale opleidingsinstituten. Tot slot ben ik arbiter bij het Nederlands Arbitrage Instituut, ben ik betrokken geweest bij de ontwikkeling van het vak Echtscheidingsrecht en huwelijksvermogensrecht van de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten en ontwikkel ik “e-learning” voor postdoctoraal onderwijs.

Ja, veel nevenfuncties. Toch staat op mijn visitekaartje: advocaat. Cursussen geef ik in de hoedanigheid van advocaat en artikelen schrijf ik in de hoedanigheid van advocaat. De voorbereiding van cursussen

en het becommentariëren van uitspraken voor vakbladen gebeurt doorgaans ’s avonds en in het weekend. Samen zijn dat toch enkele weken per jaar. Cursussen zijn veelal seizoengebonden en gaan dus niet ten koste van mijn werk als advocaat. Ik doe deze nevenfuncties niet voor het geld. Het levert natuurlijk wat op, maar het uurtarief van een advocaat is aantrekkelijker. Het is vooral leuk en leerzaam en ook goed voor je naamsbekendheid. Doceren is vooral verdieping aanbrengen en jezelf een visie vormen. Ga je iets uitleggen of erover discussiëren dan moet je de stof goed beheersen. Beter in elk geval dan een “gewone” advocaat die doorgaans alleen de theorie erbij pakt voor die ene zaak waaraan hij werkt.

Of ik ook een betere advocaat ben geworden door deze nevenfuncties? Je beheerst de materie beter, je bezit meer parate kennis. Je weet beter wat verdedigbare standpunten zijn en wat niet, en waar nog ruimte zit. Inhoudelijk ben je met dergelijke nevenfuncties als advocaat wel goed maar om een goede advocaat te zijn heb je *méer* dan alleen inhoudelijke kennis nodig.’

Stapel-Slim-weken

Kluwer Opleidingen geeft dit najaar korting! Jurist, ambtenaar, financieel dienstverlener of accountant? Schrijf u in voor meer dan één opleiding of samen met een collega en ontvang maar liefst 15% korting op het totaal. De actieperiode is van 15 september tot 19 december 2013.

Ga naar kluwer.nl/stapelslim voor het hele opleidingsaanbod en maak uw keuze.

Kluwer

Juridische Opleidingen

Cursusaanbod oktober t/m november 2013

Programma

Vaardighedencursussen

Overtuigend motiveren NIEUW	1 okt
Effectief coachen en begeleiden van stagiaires en ander personeel	31 okt
Marketing en sales voor advocaten NIEUW	1 nov
Strategische keuzes voor de juridische praktijk NIEUW	5 nov
Formuleren van juridische teksten NIEUW	7 nov
POWERjurist!	21 nov

Arbeidsrecht en sociale zekerheidsrecht

Ziekte en het arbeidsrecht	28 okt
Arbeidsprocesrecht	12 nov

Burgerlijk procesrecht

Procesrechtelijke incidenten in het civiele proces	29 okt
Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg	31 okt

Burgerlijk recht

Algemene voorwaarden	3 okt
Contracteren (tweedaagse cursus)	10 & 11 okt
Nationaal Aansprakelijkheidsrecht diner NIEUW	6 nov
Contracteren en intellectuele eigendomsrechten	8 nov
Ontbinding en opzegging van overeenkomsten	12 nov
Commerciële handelscontracten	15 nov
Internationale contractclausules	22 nov
Actualiteiten en trends in het huurrecht NIEUW	26 nov
WAA-congres, het kleine leed NIEUW	29 nov

Bestuursrecht

Staatssteun NIEUW	8 okt
Subsidie recht NIEUW	31 okt
Het nieuwe bestuursprocesrecht NIEUW	12 nov
Schade door overheidsingrijpen NIEUW	28 nov

IE- / ICT-recht

Onrechtmatige perspublicaties	3 okt
Nationaal Auteursrechtcongres	4 okt
Design voor de rechter	8 nov
Nieuw regime e-commerce NIEUW	12 nov
Entertainment & Recht	13 nov
Nationaal Privacycongres	22 nov

Datum

Programma

Ondernemingspraktijk

Vennootschapsrecht III Aansprakelijkheid	10 & 17 okt
Vennootschapsrecht IV Fusies en overnames	
Procederen in de ondernemingspraktijk (tweedaagse cursus) NIEUW	16 & 17 okt
Overnames & Due Diligence (tweedaagse cursus)	30 & 31 okt
Leergang voor bedrijfsjuristen HERZIEN	31 okt, 7 & 14 nov
Financiering van de onderneming	5 nov
Contracteren in het ondernemingsrecht	26 nov

Personen- en familierecht

Masterclass Kinderalimentatie	3 okt
Vereffening nalatenschap	9 okt
Het kind en familie- en jeugdrecht	10 okt
Masterclass De eigen woning en het huwelijksvermogensrecht NIEUW	16 okt
Dé Basisopleiding Personen- en familierecht (vierdaagse cursus)	17 & 29 okt, 14 & 28 nov
Ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing	30 okt
Estate planning voor samenlevers NIEUW	31 okt
Actualiteiten Berekenen en behoefte van kinderalimentatie NIEUW	4 nov
De gerechtelijke of zware vereffeningprocedure van boek 4 BW	5 nov
Ruzieboedels! NIEUW	7 & 21 nov
Lesbisch ouderschap NIEUW	21 nov
Jaarrekening, kasstromen en alimentatie in het familierecht	27 nov

Datum

Strafrecht

De positie van de rechter-commissaris NIEUW	3 okt
WWFT in de praktijk NIEUW	8 okt
Masterclass Jeugdstrafrecht NIEUW	17 okt
Wet wapens en munitie in de praktijk NIEUW	31 okt
Ontnemen en witwassen NIEUW	21 nov
Straf- en civielrechtelijke jeugdmaatregelen NIEUW	26 nov
De onderneming als verdachte	28 nov

Kluwer

a Wolters Kluwer business

Ga voor meer informatie en inschrijven naar
www.kluwer.nl/jurcursusaanbod

Studeren om de punten?

Volgen advocaten opleidingen om iets op te steken of om PO-punten te sprokkelen? De deskundige: 'Als men niet geïnteresseerd is, ligt het vaak ook aan de docenten.'

Trudeke Sillevius Smitt

Het is acht uur 's avonds, de officiële leindtijd van een pittige opleidingsdag. Het programma is wat uitgelopen en de laatste spreekster, een veelgevraagd hoogleraar, is nog lang niet klaar met haar lezing. Bij de eerste advocaat die je ziet wegschuiven, denk je: morgen zeker een kort geding. Maar als de een na de ander zijn koffertje pakt, zijn punten laat aftekenen en richting trein rent, bekruipt je als achterblijver het ongemakkelijke gevoel: die zaten hier dus alleen voor de permanente-opleidingspunten (PO-punten). De spreekster zelf kijkt er desgevraagd nuchter tegenaan: 'Als ze de zaal uitlopen, weet ik niet of ze nog naar Maastricht moeten. Het valt me wel op dat de vragen die advocaten stellen altijd over hun lopende zaken gaan, en dat begrijp ik ook wel, ze hebben te maken met de praktijk van alledag. Maar of advocaten de opleiding zien als een verplicht nummer of dat ze iets willen opsteken, dat kun je beter aan henzelf vragen.'

Volgens Bart de Metz, ondernemingsrechtadvocaat (De Metz Advocaten), is het beeld van de ongeïnteresseerde advocaat niet helemaal uit de lucht gegrepen. 'Veel mensen zien het een beetje als een middag vrij van kantoor, en als het dan avond wordt, wil men graag naar huis. De methodiek is vaak traditioneel: een lesje, feiten presenteren, arresten behandelen. Maar het hele leerstelsel staat onder druk: door de online informatievoorziening een enorme overvloed aan informatie aan de ene kant, en geavanceerde zoekmachines die je lui maken aan de andere kant. Eigenlijk heb ik alleen behoefte aan een hoogleraar die het overzicht heeft en me op hoofdlijnen bijpraat.'

Froukje Resius, arbeidsrechtadvocaat bij Abma Schreurs ziet het positiever. 'Als je een specifiek vakgebied hebt, wil je graag verdieping, dat zie ik ook bij

*Hoogleraar
Van den Hoven:
'Als de advocaat er
morgen wat mee
kan, dan let hij
echt wel op'*

andere cursisten. Het aanbod is enorm, het is mogelijk iets te kiezen waar je echt iets aan hebt. De specialisatievereniging in het arbeidsrecht bijvoorbeeld heeft een heel goed aanbod van lezingen met voor-aanstaande hoogleraren. Het klopt dat mensen wel met hun mobieltje in de weer zijn, daar maak ik me zelf ook weleens schuldig aan. De praktijk is soms zo druk dat een antwoord niet kan wachten. Maar ik vind het verdiepend en verrijkend om opleidingen te volgen. Dat het moet van de Orde is een goede stok achter de deur.'

Zou die stok nog wat steviger moeten zijn? VVD-Kamerlid Ard van der Steur vindt van wel. Hij vindt dat er exameneisen moeten komen, en wil daarnaast meer aandacht voor het nut van het gevolgde onderwijs. En bij wie kwam de vraag naar het nut niet op, toen Bram Moszkowicz vorig jaar in *Het Parool* vertelde dat hij de cursussen 'Burenrecht en verjaring' en 'Beter omgaan met de zieke werknemer' volgde?

Dief

Fenneke van der Grinten, beleidsmedewerker bij de Orde: 'De Verordening op de vakbekwaamheid schrijft voor dat de opleiding relevant moet zijn voor je werk, en legt de verantwoordelijkheid bij de advocaat zelf. Zo heeft de advocaat de vrijheid, want er is ook buiten de erkende opleidingen een groot nuttig vakinhoudelijk aanbod. De Orde controleert steekproefsgewijs of advocaten daadwerkelijk het aantal benodigde punten halen. Als er iets niet klopt, gaat er een signaal naar de deken. Die zal dan ook doorvragen op het nut van gevolgde opleidingen. Die vraag komt ook aan de orde bij de kantoorbezoeken die de dekens sinds dit jaar brengen in het kader van het toezicht. Er zijn gelukkig heel veel advocaten die er goed over nadenken en via de punten echt in hun opleidingsbehoefte voorzien. Wie dat niet doet is ook een dief van zijn eigen portemonnee.'

Marjan Bastiaan, directeur van OSR Juridische Opleidingen, ziet weinig advocaten die puur voor de puntjes komen. 'We hebben hier jaarlijks zo'n negen- à tienduizend cursisten rondlopen en ik vind het heel erg meevallen. En als men niet geïnteresseerd is, ligt het vaak ook aan de docenten. Wij hebben vorig jaar onderzoek laten doen door hoogleraar taal en communicatie Paul van den Hoven. Daaruit bleek dat cursisten op het puntje van hun stoel zitten als de docent in staat is de inhoud te koppelen aan de vaardigheden van de advocaat en aan de praktijk. Als de advocaat er morgen wat mee kan, dan let hij echt wel op.'

Volgens juridisch onderwijskundige Ephraïm Fuks ontbreekt het juridische docenten vaak aan onderwijsdeskundigheid en motivatiemanagementtechnieken. 'Doceren is een vak apart. Pas als je de leeractiviteiten goed structureert, kunnen cursisten de nieuwe vaardigheden verankeren. Natuurlijk helpt het om enthousiast en onderhoudend te zijn. Maar men moet ook kunnen inspelen op individuele motivatiebehoefte van de cursisten, verwachtingen monitoren en problemen onderkennen en oplossen. Zelfs de meest bevoegde docent biedt geen enkele garantie dat leerdoelen worden bereikt als de cursist niet gemotiveerd is.'

Volgens Fuks is het bij e-learning van

Advocaten op cursus forensisch onderzoek. De personen op deze foto komen niet in het artikel voor.

extra groot belang dat de didactiek klopt. 'Immers, de docent is niet fysiek aanwezig om te observeren en te reageren op de cursusdeelnemer. Op dit moment is er nog uiterst weinig juridisch IT-ondersteunend onderwijs beschikbaar dat werkelijk waarde oplevert voor de deelnemers – behalve snel studiepunten oogsten!'

Naast een gemis aan goede docenten is het volgens Fuks ook een beetje inherent aan het systeem dat advocaten niet altijd evenveel van opleidingen opsteken. 'De motivatie is nu punten halen, en die verdienen je makkelijk als je een docent een verhaal laat vertellen, terwijl je achter je bureau iets anders kunt doen.' Examineren dus? 'Ja, maar dat is nog geen garantie dat een cursus nut heeft. Met examineren meet je of iemand iets geleerd heeft. Je krijgt pas rendement als je de nieuwe kennis tóepast, en daar ontbreekt het vaak aan. Er is geen tijd voor, of de werksituatie is er niet op ingericht. En dan ben je het meeste drie weken later vergeten.'

Hoe kan het volgens Fuks dan beter? 'Het begint bij de keuzes die op kantoor

Twintig punten per jaar

Hoe is de permanente opleiding ook alweer geregeld?

Na het afronden van de stage vallen advocaten onder de Verordening op de vakbekwaamheid. Die zegt dat een advocaat vakbekwaam moet zijn. Dat betekent ook dat hij alleen zaken aanneemt die hij adequaat kan behandelen en waarvoor hij de deskundigheid in huis heeft – of haált door inschakeling van een derde. Volgens de toelichting op de verordening omvat vakbekwaamheid naast de typisch beroepsmatige kennis en kunde ook de professionele ethiek, de kantoororganisatie en de dienstverlening aan de cliënt. Het toezicht op de naleving van de verordening ligt bij de lokale dekens. In de praktijk geschiedt het toezicht via de Centrale Controle Verordeningen – advocaten moeten jaarlijks verslag doen aan de secretaris van de Nederlandse Orde van Advocaten van onder andere de door hen behaalde punten.

Advocaten moeten in beginsel jaarlijks twintig opleidingspunten halen, zo schrijft de verordening voor. Volgens de uitvoeringsregeling moet minstens de helft daarvan worden gehaald op het rechtsgebied waarop men werkzaam is. Punten zijn te halen met het volgen of geven van onderwijs, het schrijven van juridische adviezen voor een adviescommissie van de Orde, het werken als rechter-plaatsvervanger of arbiter, publiceren en e-learning. Ook kunnen advocaten punten halen door het doen van intervisie. De verschillende activiteiten kennen elk een eigen puntenwaardering. Bij het volgen van onderwijs staat elk uur onderwijs voor een punt. Naast de Orde stelt ook de Raad voor Rechtsbijstand opleidingseisen aan advocaten die op specifieke rechtsgebieden toevoegingszaken willen doen. De Verordening op de vakbekwaamheid is begin 2010 in werking getreden. Er staan geen omvangrijke wijzigingen op stapel.

gemaakt worden: waarom stuur je iemand naar die specifieke cursus? Hoeveel tijd en geld kost het, en wat levert het op? Door deze vragen te stellen kies je bewust, en heb je meer kans dat de kennis ook rendement oplevert – dat is vaak echt meetbaar. En laat mensen reflecteren op het geleerde, bijvoorbeeld door ze aan kantoor-noten verslag te laten doen.' Maar hoe je het ook aanpakt, advocaten die al jaren in

het vak zitten, hebben het op een gegeven moment wel gezien met die opleidingen, denkt Fuks. 'Voor die mensen zou je meer kunnen gaan werken met digitale leernetwerken. Daarin kunnen ze met mensen van hun eigen niveau bepaalde problemen oplossen. Het heeft overlap met intervisie, maar omdat het een digitaal netwerk is, is er meer tijd voor reflectie. Daar zouden ze ook punten voor moeten geven.' <<

CURSUSPROGRAMMA najaar 2013 / voorjaar 2014

Het Juridisch PAO Utrecht is een onderdeel van de Universiteit Utrecht en verzorgt namens het departement Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht het postacademisch onderwijs voor juridische professionals in de praktijk. Het cursusaanbod kenmerkt zich door actualiteit, deskundigheid, kwaliteit en praktijkgerichtheid.

Kunst en Recht

Geert Jan Jansen belicht de praktijk van het vervalsen uit eigen ervaring. Hij heeft talloze schilderijen in de stijl van Miro, Picasso en Karel Appel gemaakt en als echte verkocht. mr. René Klomp, gespecialiseerd in kunst en recht, belicht de juridische aspecten van valse kunst, in het bijzonder wat je er tegen kunt doen als je als koper het slachtoffer bent geworden. Aan de orde komt: Wanneer is kunst vals? Hoe gaan vervalsers te werk? Hoe herken je een vals werk? Wat kun je als koper doen indien je een vals kunstwerk hebt gekocht, met bijzondere aandacht voor veilingkoop. Hoe gaan veilinghuizen met valse kunst om? De cursus vindt plaats op Kasteel Beverweert, waar het ook mogelijk is werk van Geert Jan Jansen in de stijl van één van de bekende meesters te kopen.

Datum: 7 november 2013

Locatie: Kasteel Beverweert

3 PO Punten

Actualiteiten Aansprakelijkheidsrecht

Gedurende deze Actualiteiten cursus bespreken de docenten met u de meest belangrijke recente rechtspraak van de Hoge Raad en de gerechtshoven en de belangrijkste ontwikkelingen op wetgevend terrein op het vlak van het onrechtmatige daadsrecht, het schadevergoedingsrecht en het bewijsrecht. De nadruk ligt op de ontwikkelingen in de rechtspraak sinds medio 2012.

Datum: 9 oktober 2013

Locatie: Academiegebouw, Utrecht

6 PO Punten

Overheidsaansprakelijkheid uit onrechtmatige daad

Tijdens deze cursus verkrijgt u aan de hand van wetgeving en jurisprudentie diepgaand inzicht in de verschillende aspecten van overheidsaansprakelijkheid en de bijbehorende schadevergoedingen. De ochtend staat in het teken van de materiële kant van overheidsaansprakelijkheid, in de middag wordt de formele kant van overheidsaansprakelijkheid belicht. Daarbij leggen onze docenten tevens de relatie met falend toezicht.

Datum: 30 oktober 2013

Locatie: Toon Peterszaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht

6 PO Punten

Burgerlijk Procesrecht in de praktijk

In één intensieve dag uw kennis op het gebied van Burgerlijk Procesrecht actualiseren. In de ochtend wordt een overzicht van de belangrijkste recente jurisprudentie gegeven en wordt ingegaan op de belangrijkste

veranderingen voor de advocatuur in de praktijk. Daarbij is er aandacht voor nationale en internationale betekenisperiolen, maar ook de vorm en inhoud van de processtukken. De materie wordt niet alleen behandeld vanuit het oogpunt van de advocaat, ook het rechterlijk perspectief op het burgerlijk procesrecht komt aan de orde. De derde inleider gaat vanuit de rechterlijke praktijk in op de comparatie van partijen, onder meer door behandeling van de regiehandleiding voor de rechterlijke macht. Om de cursus nog meer aan uw wensen tegemoet te laten komen, bestaat de mogelijkheid om tot één week voor de cursusdatum per e-mail casusmateriaal uit uw eigenrechtspraktijk in te brengen in de cursus.

Datum: 4 december 2013

Locatie: Raadzaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht

7 PO Punten

Waterwet

Tijdens deze middag verdiept u zich in de belangrijkste aspecten van de Waterwet. Onze docenten behandelen onder meer de actualiteiten op het gebied van de waterketen, overstromingsrisico beheer, zoetwatervoorziening, Europees waterrecht en de actuele ontwikkelingen op het gebied van nadeelcompensatie. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de financiering van het waterbeheer.

Datum: 19 november 2013

Locatie: Toon Peterszaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht

6 PO Punten

Juridische aspecten van PPS

De opleiding richt zich primair op advocaten en academisch geschoolde juristen die zich willen specialiseren in de juridische (en andere) aspecten van Publiek-Private Samenwerking.

Doel van deze opleiding: het vergaren van kennis om op succesvolle wijze een PPS-project - groot of klein - te realiseren, brengt mee dat ook aandacht moet worden geschonken aan de juridische aspecten van financiering door private partijen (i), aan de praktische problemen bij private financiering en hun oplossing (ii) en aan de zogenoemde 'soft skills' van de samenwerking, onontbeerlijk om tot een succesvolle samenwerking te komen.

Datum: start februari 2014

Locatie: Raadzaal, Achter Sint Pieter 200 Utrecht

30 PO Punten

Meer informatie

Kijk voor meer informatie op www.jpao.nl of op ons LinkedIn profiel JPAO Universiteit Utrecht

Roxy de Weijer:
'Het is niet de
vraag óf, maar
wannéér ik mijn
toga voor het eerst
kan dragen'

Twée dagen prikkelen en pleiten

Nieuwe
beroeps-
opleiding

Honderd advocaat-stagiaires begonnen in september aan de beroepsopleiding-nieuwe-stijl met extra aandacht voor de beroepsethiek. Het *Advocatenblad* liep mee met advocaat-stagiaire Roxy de Weijer. Verslag van twee dagen zoeken naar kernwaarden in Woudschoten. 'Daar heb ik op de universiteit niets over geleerd.'

Olga van Ditzhuijzen
Fotografie: Ronald Brokke

‘Wat zou jij doen?’ Twee dagen lang stellen ruim honderd advocaat-stagiaires zichzelf deze vraag tijdens de twee introductiedagen van de nieuwe beroepsopleiding. Zoals elk jaar wordt in september in congrescentrum Woudschoten de lichter kersvers beëdigde advocaat-stagiaires ingewijd in de gedragsregels en beroepsethiek van de advocatuur. Dit jaar is er een hoop veranderd: niet alleen moeten de in totaal duizend beginnelingen van tevoren huiswerk maken en opgaven inleveren via een digitale leeromgeving, de docenten verwachten tijdens de dagen in Zeist een actieve houding en veel discussie van hun pupillen.

Roxy de Weijer (23) is een van hen: ze is in januari afgestudeerd in civiel recht met het accent op vastgoedrecht aan de Universiteit Leiden en werkt sinds mei bij het middelgrote kantoor BASE Advocaten in Rotterdam. Een echt proceskantoor, volgens Roxy. Ze kan niet wachten om voor het eerst te pleiten. ‘Het is niet de vraag of, maar wanneer ik mijn toga voor het eerst kan dragen.’

In de hal voor de zaal waar het programma straks begint, zwermen de deelnemers rond de koffieautomaat. De dresscode is informeel, maar voor alle zekerheid dragen sommige aspirant-raadslieden een keurig jasje boven hun spijkerbroek of imposante pumps onder de zakenjurk. ‘Ik heb nog andere schoenen bij me, maar dat is volgens mij niet nodig’, peinst een deelnemer in afgetrapte sneakers. ‘Toch?’

Ook Roxy heeft zich deze ochtend een nette zwarte outfit aangemeten. Het voelde wel een beetje alsof ze op schoolkamp ging toen ze vanmorgen haar huis verliet, vertelt ze lachend. Meteen voegt ze toe dat

De Amsterdammers zijn van nature het nadrukkelijkst aanwezig

het wel doorpezen was om de online opgaves in te leveren die ze ter voorbereiding heeft moeten maken.

Roxy is eigenlijk een bijzonder geval: ze liep drie maanden stage en na afloop van die drie maanden was zij als medewerker bij het landelijk bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten werkzaam. Ze was daar in het bijzonder betrokken bij de ontwikkeling van de nieuwe beroepsopleiding. ‘Ik was onder meer betrokken bij de organisatie en het ontwikkelen van het curriculum. Een unieke kans om als masterstudent alvast een kijkje in de keuken te nemen.’

Roxy vertelt dat vakken als beroepsethiek of advocatuur veel meer aandacht krijgen dan vroeger. Roxy is inmiddels niet meer betrokken bij de opleiding, maar ze vindt het wel heel spannend om te zien hoe de hervorming heeft uitgepakt. Eigenlijk is ze een soort spion, lacht ze, en op het informele vlak zal ze haar oud-collega's bij de Orde nog wel laten weten hoe zij de introductie heeft ervaren.

‘Zuidas-advocaat’

Dagvoorzitter voor deze twee dagen is de bedreven Arthur Noordhuis van het Debatinstituut. Hij wordt bijgestaan door de docent-advocaten Hein Karskens en Arnout Louter. Zij zullen de stagiaires inwijden in de eeuwig botsende kern-

waarden van de advocatuur. Bij het tonen van een fragment uit *Nieuwsuur* ontstaat meteen verwarring. In het actualiteitenprogramma vertelt advocaat Jan Vlug van Jasper S., moordenaar van Marianne Vaatstra, dat zijn cliënt hem toevertrouwde de dader te zijn. Mag dat wel, binnen de geheimhoudingsplicht? Of is dit juist in het belang van de cliënt?

De toehoorders worden in groepjes onderverdeeld: per arrondissement, zodat ze kunnen kennismaken met de mensen met wie ze straks drie jaar lang de cursus gaan volgen. De Amsterdammers zijn van nature het nadrukkelijkst aanwezig: het aloude stereotype van de goedgebekte en zelfverzekerde ‘Zuidas-advocaat’. Volgens Roxy werkt het zo: Amsterdammers geven hun mening, Rotterdammers wachten tot om hun mening wordt gevraagd, ook in de kleine biotoop in Zeist.

Er wordt stevig gediscussieerd door de advocaat-stagiaires. In de digitale aanloop naar de introductieblokken stroomde bij alle deelnemers de mailbox al over bij de kwestie over het verschil tussen een voetbaltrainer en een advocaat. Meer dan honderd reacties illustreren hoezeer de definitie van ‘onafhankelijkheid’ zelfs bij beginnend advocaten uiteenloopt.

De organisatie is blij dat de opwarming via de online opdrachten ervoor zorgt dat de deelnemers al redelijk beslagen ten ijs komen. Nu kan gelijk ‘de diepte’ worden opgezocht. Een groot contrast met het oude curriculum, waarin de verplichte hoorcolleges weinig actie van de deelnemers vroegen. In een serie pleidooien wordt elke groep uitgenodigd om een van de vijf kernwaarden (Onafhankelijk, partijdig, deskundig, integer, vertrouwelijk) te verdedigen als ‘de beste’. Steeds geven docenten Karskens en Louter commentaar, vertellen aansprekende en geestige

Roxy de Weijer op de introductiedagen van de nieuwe beroepsopleiding.

anekdotes uit de praktijk en reiken stof tot nadenken. De vraag bijvoorbeeld of een door de tegenpartij abusievelijk verzonden mail met gevoelige informatie in het belang van de cliënt mag worden gebruikt in het proces. Een zelfverzekerde jongen neemt het woord en zegt dat het kan gaan om een miljoenendeal, waarbij de tegenpartij wellicht hetzelfde had gedaan. 'De tegenpartij heeft een fout gemaakt en daar moet hij maar van leren.' Anderen oordelen milder en zijn de hypothetisch blunderende confrère meer ter wille.

Juffershondje

Buiten kirren de parelhoenders zo luid dat geërgerd wordt rondgekeken naar wie zijn ringtone zo gek heeft ingesteld. Debatdeskundige Arthur Noordhuis vertelt intussen onverstaanbaar door over de kunst van de retorica waarbij geluid juist een subtiel verschil kan maken. Zorg dat je stem op een lage toon eindigt, en ga niet als een 'Haags juffershondje' geëxalteerd tekeer. Maar, zegt hij, wat is het aller-aller-

Deken Hendriksen: 'Stress is hip, maar daar moeten we vanaf'

belangrijkst? Bezieling, argumentatie, presentatie, opbouw, stijlfiguren, herhaling: klopt. 'Maar voor wie doe je het?' De zaal blijft het antwoord schuldig, en Noordhuis geeft ten slotte het ontstellend pragmatische antwoord: de rechter. 'Kijk die dan ook aan, verlies je niet in je eigen schitterende zin en zoek contact met degene die je moet zien te overtuigen.'

In de lunchpauze is Roxy na de lange zit nog steeds van goede zin. Ze kende vanmorgen nog niemand, maar heeft nu al meerdere malen haar verhaal moeten afdraaien tegen collega's. 'Het is zo grap-

pig dat iedereen iets anders doet, ik heb nog geen twee dezelfde verhalen gehoord.' Van een competitieve sfeer is overigens geen sprake, de bijeenkomst is eerder gemoedelijk en opgetogen. 'En het is ontzettend interessant om deze discussies te voeren over de kernwaarden. Daar heb ik op de universiteit niks over geleerd.'

Na de pauze beginnen de workshops: drie van elk een uur, achter elkaar. Gekozen kan worden uit 'Financiën', 'Social Media', '24/7 advocaat', 'Time Management', en 'The Trusted Advisor'. Roxy schreef zich in voor de drie laatstgenoemde en trapt af met '24/7 advocaat'. 'Ik wilde meer weten over gedrag en ethiek buiten werktijden om, bijvoorbeeld in de kroeg', zegt Roxy. De workshop zelf blijkt een iets andere inhoud te hebben. Advocaat Marnix van den Bergh (Höcker Advocaten) en ethiekdocent Christy Hupkes bespreken de heersende trend om het klokje rond te werken. Landelijk deken Walter Hendriksen zei het al in zijn openingspeech eerder die dag: stress is hip, maar daar moeten we

vanaf. Hij roept de nieuwe lichting op om niet naar de 'oude mannen' op kantoor te luisteren die wedijveren om wie de meeste uren draait.

Het werk van een advocaat vereist rust en gedegenheid, zegt ook Van den Bergh, onder druk worden de meeste fouten gemaakt. Jaarlijks valt twintig procent van de advocaat-stagiaires uit door een burn-out. Een deelnemer bekend: 'Soms voel ik me intens dom, omdat ik niet zeker weet of ik het goed doe.' Een ander merkt op: 'Misschien wordt het niet eens van me verwacht, maar ik blijf toch bikkelen om het goede antwoord te vinden.' Een stoerdere stagiaire benadrukt juist opgeruimd dat hij het heerlijk vindt om hard te werken en ook tot diep in de nacht en in het weekend door te gaan: 'Je moet gewoon prioriteiten stellen.' Later zegt Van den Bergh dat hij schrok bij een tweede sessie, waarbij driekwart van de deelnemers aangaf slechter te slapen sinds hun aanstelling.

Time Management zou een oplossing kunnen zijn. Het is de titel van Roxy's tweede workshop: 'Ik was altijd al van de planning, maar bijleren kan altijd', zegt Roxy. 'Planning is de basis voor iedere advocaat. Zonder planning ben je nergens'.

De intiemere workshopzaaltjes worden al broeierig van een collectieve afterlunchdip als psycholoog Sander van Essen vertelt hoe meer uren in een dag te krijgen. Of eigenlijk niet, want 'net als pianospelen, kun je *time management* niet uit een boekje leren.' De crux is dat de geïnvesteerde tijd zou moeten kloppen met wat je hebt bereikt. In een matrix van urgent/niet urgent en belangrijk/niet belangrijk sorteert hij voorkomende situaties. De collega die even binnenloopt om zijn verhaal te doen, net als jij aan een grote klus bent begonnen. '*You can't recycle wasted time*', zegt Van Essen bij wijze van uitsmijter.

De laatste workshop '*The Trusted Advisor*' sluit meer aan op de inhoudelijke advocatenpraktijk. Roxy koos ervoor uit nieuwsgierigheid naar het opbouwen van die vertrouwensband: 'Ik ben benieuwd hoe ver je moet gaan in de relatie met je cliënt.' Ze is niet de enige: een van de

'Een stagiaire vertelt dat cliënten dagelijks taart en bloemen laten bezorgen. Eigenlijk te dol'

stagiaires vertelt dat op zijn kantoor om de dag taart of bloemen van cliënten worden bezorgd, en hij vindt dat eigenlijk te dol. Samen golfen, uit eten, hoe ver mag je gaan in een zakelijke vriendschap? Er wordt druk gediscussieerd tussen de deelnemers: wat voor advocaat wil je zelf zijn? Gaat het om het 'product' dat je levert of om jou als persoon?

De start van een korte borrel en het diner is voor velen het signaal om de teugels wat te laten vieren, wat duidelijk wordt bij het 'interactieve onderdeel' tussen de gangen. Kies een voorwerp en pleit waarom dit symbool staat voor de advocatuur, luidt de eerste opdracht. De rekenmachine en klok vinden gretig aftrek bij afgevaardigden van de groepjes die een 'transparante tijdrekening' of 'omzetverhoging voor het kantoor' plotseling als belangrijke waarde zien. 'Tijd is geld, behalve op vrijdagmiddag', relateert een van de pleiters.

Een later debat over het al dan niet afschaffen van de toga ontaardt in een betoog over het historisch nut van zweten in een jurk: 'Kijk naar Caesar!' roept hij, terwijl hij als klassiek acteur door het restaurant paradeert. Zowel voor- als tegenstanders putten zich uit in vergelijkingen met Sinterklaas en diens gezag of juist belachelijkheid, en een van de creatiefste argumenten tegen de toga luidt: 'Als je jeuk hebt, kun je niet krabben'.

Drinkethiek

De avond voltrekt zich met veel jolijt en drankgebruik, hetgeen de volgende ochtend leidt tot een ernstige reprimande. In de hotelkamers van het voormalige klooster heeft een aantal stagiaires uitbundig

doorgefeest, zoals de traditie schijnt te willen. Een terechtwijzing opent dan ook de nieuwe dag over beroepsethiek.

Het blijft ook lastig onthouden, die kernwaarden, vindt zelfs oud-deken Jeroen Brouwer. Hij is aangetreden als gast in de speciaal opgezette 'Lawyer Tour'. Met een opzwepend muziekje en een entree onder applaus – net als in het tv-format *College Tour* – betreedt Brouwer de arena om plaats te nemen op de barkruk die dient als interviewschavot. De gelouterde advocaat was landelijk deken van 2002 tot 2005, de periode waarin de kernwaarden werden ingevoerd. Hij bekend de avond ervoor nog even het handboek erop te hebben nageslagen, want ook de bedenker van het manifest kan de vijf waarden niet zonder haperen opsommen. Wel heeft hij een ezelsbruggetje bedacht: de termen Integriteit, Partijdigheid, Onafhankelijkheid, Deskundigheid en Vertrouwelijkheid vormen samen iPod-V – ongetwijfeld een nog te verschijnen apparaat in het Apple-assortiment.

Als uitsmijter van de tweedaagse is nu de tijd aangebroken voor de wat cryptisch aangekondigde 'gedragswaardencarroussel': alle groepen rouleren respectievelijk als voorstander, tegenstander en rechter om drie stellingen tegen elkaar te verdedigen. Na anderhalve dag met elkaar doorbrengen zit de stemming er goed in. Meer en meer deelnemers durven op te staan om hun (opgedragen) standpunt te verdedigen.

De stelling 'Iedere advocaat moet verplicht minimaal vijf pro-Deozaken per jaar doen' lijkt bijna uit te monden in een tweestrijd tussen Zuidas- en sociaal advocaten. Hetzelfde geldt voor de kwestie 'Een advocaat is pas een echte advocaat als hij regelmatig de rechtbank van binnen ziet'. 'Dit is duidelijk bedacht door iemand die geen advocaat is', reageert een deelnemer op de stellingen die al jaren vaste discussiepunten vormen onder advocaten. In het tumult van de discussie verlaten we de zaal. Roxy weet in elk geval een ding zeker: vanavond uitgeput vroeg naar bed: 'Op een paar haken en ogen na is me vooral het beeld bijgebleven van een interessante, veelbelovende en gezellige opleiding.' <<

Nieuwe
beroeps-
opleiding

‘Nadenken over je functioneren is de motor van alle kwaliteit’

Volgens Marjan van der List en Diana de Wolff, portefeuillehouders opleidingen en kwaliteitsbeleid in de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, is er al veel gedaan om de kwaliteit van de advocatuur te bevorderen. De nieuwe beroepsopleiding en een keurmerk voor specialisatieverenigingen moeten zorgen voor nog meer verbetering. ‘Er zijn geen kant-en-klare boekjes meer.’

Henriette van Wermeskerken
Fotograaf: Sjoert van der Hucht

Nu een hete herfst voorspellen is misschien wat overdreven. Maar zeker is dat de advocatuur een spannend najaar tegemoet gaat. Niet in de laatste plaats komt dit door het wetsvoorstel Toezicht advocatuur waarin staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD) extern toezicht op de advocatuur voorstelt. De Tweede Kamer zal het voorstel naar verwachting binnenkort behandelen.

Marian van der List en Diana de Wolff, portefeuillehouders opleidingen en kwaliteitsbeleid in de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, vinden dat er al veel is gedaan om de kwaliteit van de advocatuur te verbeteren. Ruim tien procent van de advocatenkantoren wordt bezocht. Het financieel toezicht krijgt vorm met de nieuwe unit Financieel Toezicht Advocatuur. Het nieuwe kenniscentrum van de Wet ter voorkoming van witwassen en financiering van terrorisme (Wwft) licht advocaten voor. En sinds januari werken arrondissementen met een uniforme klachtregistratie.

Sinds september mag de Orde aan die lijst een nieuwe, belangrijke, stap toevoegen. De oude eenjarige Beroeps-

opleiding Advocaten, gevolgd door twee jaar Voortgezette Stagiaire Opleiding, is vervangen door de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten. In deze geïntegreerde, driejarige leergang kiest de stagiaire voor een van de drie leerlijnen Burgerlijk recht, Strafrecht of Bestuursrecht en volgt daarin een major van tien dagdelen en bijbehorende keuzevakken. Daarnaast kiest de stagiaire een minor uit een van de andere leerlijnen. Kwaliteit staat volgens De Wolff en Van der List voorop in de nieuwe opleiding.

Op het kantoor van de Orde aan de Neuhuyskade in Den Haag constateren de twee leden van de Algemene Raad dat ontsporingen van individuele advocaten nooit helemaal te voorkomen zijn, hoe het toezicht op de beroepsgroep ook is ingericht. Maar: ‘De beste manier om ontsporingen te voorkomen is bereid zijn om te blijven te reflecteren op je functioneren. En daaraan levert de opleiding een bijdrage’, zegt Van der List. Reflecteren zorgt volgens haar dat advocaten kritisch blijven op hun eigen functioneren en dat verhoogt de kwaliteit als advocaat: ‘Kwaliteitsbevordering is het beste preventieve toezichtsmiddel’, stelt de Amsterdamse advocate die in 2010 lid

was van de Commissie-Kortmann, die tot de nieuwe opleiding adviseerde, en die nu in de Algemene Raad verantwoordelijk is voor de nieuwe opleiding.

Diana de Wolff is advocaat in Utrecht, waarnemend landelijk deken en heeft binnen de Algemene Raad het aandachtsgebied Kwaliteitsbeleid in haar portefeuille. Levert de opleiding volgens haar straks kwalitatief betere advocaten af? In de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten ligt volgens haar in elk geval een zwaar accent op de niet-cognitieve vaardigheden, waaronder beroepsattitude en beroepsethiek. De Wolff: ‘Wie van de universiteit komt, moet nog zoveel leren. Het gaat om het toepassen van kennis en het combineren van kennis met vaardigheden. Dat leer je niet uit boeken, maar al doende. Dan is het wel prettig als daar oefensituaties voor zijn zodat je in de praktijk niet aan je fouten wordt blootgesteld. Daarin voorziet de nieuwe beroepsopleiding.’

Leren leren

Marjan van der List: ‘Het leren leren is belangrijk. Anders dan vroeger zijn er geen kant-en-klare boekjes meer, maar moeten de stagiaires zelf leren met bron-

nen om te gaan. Ook maken we gebruik van filmpjes. De gebroeders Anker leggen in een café uit hoe ze met hun cliënten omgaan. Een voorzitter van een raad van discipline vertelt over de valkuilen in de Gedragsregels. Een ervaren advocaat geeft tips en trucs om de aandacht van de voorzitter te krijgen, als je met je pleidooi begint. Of de stagiaires bekijken een optreden van een advocaat in *Pauw & Witteman* en bespreken dat tijdens een bijeenkomst.'

Het is volgens Van der List de bedoeling dat de stagiaire plezier in het leren krijgt, omdat hij of zij direct wat aan het gebodene heeft. Het aantal dagdelen dat de stagiaires aan niet-cognitieve vakken besteden, wordt bijna verdriedubbeld: in de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten gaat het om in totaal zestig dagdelen in drie jaar, tegenover 23 dagdelen in het eerste jaar van de oude opleiding. En anders dan vroeger wordt ook in het tweede en derde jaar aandacht aan vaardigheden besteed.

In de oude situatie bestond toetsing bij de vakken Praktijkleer, Schriftelijke vaardigheden, ADR (*Appropriate Dispute Resolution*) en Gedragsrecht hooguit uit een eindgesprek of huiswerkopdrachten. De vakken die daarvoor in de plaats zijn gekomen, te weten Beroepsattitude en -ethiek, Schriftelijke vaardigheden, Vaardigheden en ADR, worden alle afgesloten met een vorm van inhoudelijke toetsing.

Ook de cognitieve vakken krijgen natuurlijk aandacht. De materieelrechtelijke vakken zijn met de procesrechtelijke vakken geïntegreerd, en het vaardighedenonderwijs sluit aan bij een van de drie gekozen leerlijnen: Burgerlijk recht, Strafrecht of Bestuursrecht. De opleiding start met een vrijwillige instaptoets waarmee de stagiaire zijn of haar niveau kan bepalen. Zeker na de invoering van het bachelor-masterstelsel vormen de afgestudeerden van de verschillende universiteiten geen homogene groep. 'Die instaptoets raden we iedereen aan', zegt Van der List. 'Voor elk vak is er vervol-

Marjan van der List (60) startte na haar studie Nederlands recht in Leiden en Utrecht van 1971 tot 1976 als griffier. In 1978 werd zij advocaat, vanaf 1982 in Amsterdam. Bij Van Doorne & Co was Marjan naast de praktijk belast met de opleiding en begeleiding van stagiaires en medewerkers. In 1991 startte zij een eigen kantoor dat naderhand opging in Nolen Van der List. Sinds 2005 oefent zij als advocaat en mediator de praktijk uit die zich voornamelijk richt op vastgoed en familie. Marjan is betrokken geweest bij de beroepsopleiding advocatuur als docent en als lid van de examencommissie van 1998 tot 1996 en het curatorium van 1998 tot 2006. Vanaf 2007 was zij lid van het college van afgevaardigden. Zij maakte deel uit van de Commissie-Kortmann die in 2010 vernieuwing van de stagiaire-opleiding adviseerde. Sinds september 2011 is Marjan lid van de Algemene Raad en onder meer portefeuillehouder van de nieuwe stagiaire-opleiding.

Van der List: 'Kwaliteits- bevordering is het beste preventieve toezichtmiddel'

oude opleiding, geen aandacht aan de advocaat als ondernemer. 'Commerciële vaardigheden horen niet thuis in de beroepsopleiding', zegt Van der List. Dat is aan de advocatenkantoren zelf. Wel is er aandacht voor beroepsattitude, een vak dat onder meer inhoudt dat je je kantoor op orde moet hebben.' Van der List: 'Beroepsattitude omvat ook de relatie met de cliënt, de manier waarop je je kennis op peil houdt, de organisatie van je praktijk en je kantoor.'

gens een diagnostische zelftoets die wél verplicht is. Die toetsen geven aan waar de hiaten liggen en leiden de stagiaire naar de juiste informatie.' Zo wordt de contacttijd volgens haar effectief benut.

Op de vraag wat de nieuwe beroepsopleiding nu betekent voor kantoren die een stagiaire aannemen, antwoordt Van der List dat het voor de kantoren aantrekkelijker wordt. 'De stagiaire is direct enigszins gespecialiseerd en hoeft geen vakken meer te doen die voor het kantoor geen relevantie hebben. Binnen de gekozen leerlijn gaat men meer de diepte in. Ten tweede is de stagiaire vanaf het begin beter toegerust op de praktijk. Dat komt door het aanbod van vakken en de manier waarop die zijn geïntegreerd en, meer dan vroeger, op de praktijk zijn toegespitst.' Het kantoor is de stagiaire volgens haar weliswaar wat meer kwijt aan opleidingsactiviteiten, maar daar staat tegenover dat de stagiaire ook vanaf het begin beter voor de praktijk inzetbaar is.

De opleiding besteedt, net als de

Volgens haar speelt intervisie in de beroepsopleiding een belangrijke rol. 'In het begin gaat het vooral om kantoorstuaties maar naarmate de praktijk van de stagiaire groeit en hij of zij meer en meer zelfstandig werkt, richt de intervisie zich op inhoudelijke zaken. Daarbij gaat het niet om goed of fout, maar om het reflecteren op je eigen handelen. Het durven nadenken over je eigen functiëren is de motor van alle kwaliteit.' De stagiaires werken gedurende de hele driejarige opleiding in een vaste groep van veertien cursisten, begeleid door twee mentoren met een gedragskundige achtergrond. Er is veel ruimte voor het bespreken van praktijkervaringen en -dilemma's. Elk jaar vindt een evaluatie plaats met de mentor, waarbij ook feedback van de patroon of de kantoorbegeleider wordt gevraagd. Door de input

De Wolff 'Wie van de universiteit komt, moet nog zoveel leren'

van het kantoor wordt de opleiding sterker aan de beroepspraktijk gekoppeld. Ook het inbrengen van eigen casuïstiek draagt daartoe bij. 'Alles is erop gericht om de stagiaires op te leiden tot deskundige en vaardige advocaten, die zich bewust zijn van hun bijzondere positie', vat Van der List samen. 'De nieuwe opleiding voldoet aan alle aanbevelingen van de Commissie-Kortmann – ingesteld in 2009, in reactie op de kritiek op de bestaande opleiding – en doet daar nog wat schepjes bovenop.'

De Wolff vult aan: 'Bij het reflecteren hoort ook de vraag: ben ik toegerust om deze zaak aan te nemen? Bij die afweging gaat het er niet alleen om of je over voldoende kennis voor die specifieke zaak beschikt, maar ook of je de zaak kunt behappen wat betreft tijdsbeslag en kantoororganisatie.'

Stimuleren

Volgens de twee leden van de Algemene Raad is de kwaliteitsontwikkeling met de nieuwe opleiding niet voltooid. Zo wil de Orde ook nog het lidmaatschap van specialisatieverenigingen gaan stimuleren. Die vervullen volgens Van der List en De Wolff een belangrijke rol in de kwaliteitsontwikkeling. 'Wie lid is van een vereniging als bijvoorbeeld de vFAS, Insolad, de Vereniging van Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN), de Vereniging van Letselschade Advocaten (LSA) of de Vereniging van Huurrecht Advocaten (VHA) blijft op de hoogte, voldoet aan de eisen die zo'n vereniging stelt, kan kwalitatief goede cursussen volgen en heeft de gelegenheid tot intervisie', zegt Van der List. Kwaliteit wordt volgens haar mede bepaald door specialisatieverenigingen. 'Het is een belangrijk instrument, niet alleen binnen de advocatuur maar ook richting cliënten. Er wordt steeds vaker naar gevraagd.'

Op het jaarcongres in Bussum eind september zal de Orde naar verwachting een keurmerk voor specialisatieverenigingen invoeren om zo het lidmaatschap ervan te stimuleren. Het keurmerk moet

aangeven dat lidmaatschap van zo'n vereniging belangrijke toegevoegde waarde heeft, en dat moet het voor het publiek makkelijker maken om een advocaat op een bepaald rechtsgebied te vinden. De Wolff: 'Uit onderzoek is gebleken dat het daaraan nog weleens schort.'

Het is volgens De Wolff en Van der List goed mogelijk dat specialisatieverenigingen ook een vinger in de pap krijgen bij de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten. Zij kunnen accreditatie vragen voor het verzorgen van een of meer leerlijnen. CPO/Dialogue is dan wel de uitvoerder van de opleiding, maar andere opleidingsinstituten kunnen geaccrediteerd worden. Zij verzorgen dan een complete leerlijn, met uitzondering van het vaardighedenonderwijs en de toetsen. Die blijven in handen van CPO/Dialogue. Door een leerlijn te verzorgen kan een specialisatievereniging volgens Van der List en De Wolff zelf inhoud geven aan de opleiding, en desgewenst meer vakken aanbieden dan minimaal vereist is.

De grotere rol van specialisatieverenigingen wil volgens De Wolff en Van der List niet zeggen dat generalisten geen bestaansrecht hebben. Van der List: 'Een redelijk aantal eenmanskantoren onderhoudt onderling nauwe contacten en organiseert onder meer intervisiebijeenkomsten; dat doen ze heel goed.' Alleen geldt voor hen, net als voor iedere advocaat, dat zij verantwoordelijk zijn voor hun eigen kwaliteit en alleen zaken moeten aannemen waar ze toegerust voor zijn. Wie de leerlijn Burgerlijk recht met de minor Bestuursrecht heeft gedaan moet geen strafzaken gaan doen, tenzij hij of zij zich daarin schoolt. De Orde helpt de kwaliteit bevorderen, maar, zo stellen De Wolff en Van der List, de advocaat is primair zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit. <<

Diana de Wolff (53) studeerde van 1977 tot 1982 Nederlands recht in Utrecht en promoveerde in 1999 aan de Katholieke Universiteit Nijmegen op een proefschrift over de arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd. Van 1983 tot 1993 was zij advocaat in Arnhem en sinds 1998 in Utrecht (Stadhouders Advocaten). In de tussentijd werkte zij als beleidsmedewerker SZW voor GroenLinks in de Tweede Kamer. Van 1999 tot 2007 was zij Eerste Kamerlid voor GroenLinks. Diana is gespecialiseerd in arbeidsrecht en is docent in enkele specialisatieopleidingen. Zij publiceert met regelmaat artikelen over arbeidsrechtelijke deelonderwerpen. Verder is zij plaatsvervangend voorzitter van de Landelijke Commissie voor Geschillen Wet medezeggenschap op scholen (WMS). Sinds 2008 is zij lid van de Algemene Raad, het afgelopen jaar in de functie van waarnemend deken.

Hoe komen opleidingen aan hun Ordekeurmerk?

PO-punten halen is soms een hele opgave, maar het Ordekeurmerk verkrijgen om ze te mogen toekennen is ook niet makkelijk. In vijf stappen naar goedkeuring.

Mark Maathuis

Om het de Michelinster van advocatuurlijk onderwijs te noemen gaat wat ver, maar wie in de communicatie van een onderwijsinstelling of advocatenkantoor ziet dat hun cursusaanbod door de Nederlandse Orde van Advocaten is geaccrediteerd, kan ervan op aan dat ook daar kwaliteit op het menu staat. Hoe komen de opleiders aan het keurmerk? Een overzicht in vijf stappen.

1 Dien een schriftelijk verzoek in bij de Algemene Raad

Wie jaarlijks minimaal vijf cursussen voor advocaten op academisch niveau aanbiedt en daarvoor geaccrediteerd wil worden om PO-punten te mogen toekennen, moet een schriftelijk verzoek indienen bij de Algemene Raad. Is de verzoeker een advocatenkantoor, dan moet het kantoor voor de opleiding een aparte afdeling in het leven roepen opdat duidelijk is dat opleiden niet de kernactiviteit is. Ook dient er een hoofdvantwoordelijke te zijn – bijvoorbeeld de partner met opleidingsportefeuille – om de aparte afdeling van input te voorzien en is er minstens één medewerker voor de meer praktische zaken rondom de opleiding. Zijn de beoogde cursisten veelal medewerkers van het eigen kantoor, dan hoeft het kantoor – in tegenstelling tot commerciële onderwijsinstellingen – geen klachtenregeling op te tuigen.

2 Stuur een kwaliteitsplan mee

Het verzoek tot accreditatie dient een kwaliteitsplan te bevatten. Daarin beschrijft de aanvrager zijn visie op en de strategie van de opleidingsinstelling: wat is de opzet van de cursus en op welke manier draagt die bij aan het onderhou-

Overzicht erkende instellingen

Via de website van de Nederlandse Orde van Advocaten is een zoekmachine beschikbaar waar erkende instellingen informatie kwijt kunnen over hun cursussen. Advocaten kunnen zich zo op een overzichtelijke wijze laten voorlichten over het cursusaanbod van die erkende instellingen. Zie voor dit overzicht de website cursusaanbod.advocatenorde.nl.

den van de professionele kennis en kunde van de advocatuur? Hoe waarborgt de opleider de mogelijkheid tot evaluatie en verbetering van een cursus? Hoe verzekert hij zich van inbreng vanuit het advocatuurlijke beroepenveld? En hoe wordt getoetst dat er kennisoverdracht heeft plaatsgevonden? Om het academische niveau te waarborgen, moet daarnaast informatie gegeven worden over de selectie en begeleiding van de docenten. En – wellicht ten overvloede – de cursussen moeten als voornaamste doelgroep advocaten en academisch geschoolde juristen hebben.

3 Sluit aan bij de kwaliteitsmonitor

Als het kwaliteitsplan is goedgekeurd, moet de instelling zich binnen twee maanden aansluiten bij de zogeheten kwaliteitsmonitor. Dit is een door de Algemene Raad ontwikkelde digitale checklist die minimaal eenmaal per jaar moet worden langsgelopen om de kwaliteit van de opleiding te toetsen. Zo wordt inzichtelijk in hoeverre de opleider voldoet aan de criteria die voortvloeien uit de eigen visie en strategie. Daarnaast kan de uitslag van de monitor aanleiding geven tot aanpassingen van de cursus. Hoewel vooral bedoeld als zelfevaluatie

kan de kwaliteitsmonitor ook door de Orde worden gebruikt. Als de Algemene Raad daarom vraagt, is de instelling dan ook verplicht inzage in de resultaten te geven.

4 Pas de aanvraag zo nodig aan

De inhoudelijke beoordeling van het verzoek duurt vervolgens enkele weken, waarna geregeld aanpassingen nodig zijn. Soms zijn er slechts opmerkingen op punt- en kommaniveau, soms heeft de Orde serieuzere bedenkingen, bijvoorbeeld over het academisch niveau van de docenten of de toegevoegde waarde van de opleiding voor de advocatuur. Blijven die vragen ook na aanpassing bestaan en weigert de Orde de erkenning te verlenen, dan kan de opleider binnen zes weken een bezwaarschrift indienen bij de Algemene Raad.

5 Betaal de jaarlijkse contributie

Zijn de verantwoordelijken bij de Orde voldoende overtuigd, dan volgt goedkeuring en mag de opleider voortaan door het leven gaan als door de Orde geaccrediteerde onderwijsinstelling met de bijhorende bevoegdheid om PO-punten te verstrekken. Om dat vervolgens te mogen blijven, dient de opleider – behalve te voldoen aan al genoemde criteria – ook jaarlijks contributie te betalen om zo de kosten te dekken die de aansluiting bij de kwaliteitsmonitor met zich meebrengen; in 2012 was dat 300 euro.

Is ook daaraan voldaan, dan wacht de beloning: voortaan kan het felbegeerde puntenlogo van de Orde bij publicaties over het cursusaanbod worden getoond. Zo is voor iedereen duidelijk dat wat bij deze opleider 'op de kaart' staat, een kritisch gekeurde opleiding zal zijn.

ONS TRAININGSAANBOD VOOR 2013:

BEROEPSOPLEIDING TOT ADR SPECIALIST/LEGAL MEDIATOR

Start 3 oktober 2013

21 daagse allround Beroepsopleiding. Academisch werkniveau met minimaal 5 jaar werkervaring. Met de beroepsopleiding van het Amsterdams ADR Instituut kiest u voor een brede opleiding waarin u wordt geschoold in onderhandelen, mediation en partijbegeleiding. Naast theorie en het aanleren van praktische vaardigheden besteden wij veel aandacht aan de ontwikkeling van uw attitude in het omgaan met conflicten.

HARVARD ONDERHANDELEN BASIS

31 oktober en 1 november 2013, Amsterdam

De Harvard-methode is een onderhandelingsmethode die inmiddels wereldwijde erkenning geniet. De methode is erop gericht een verstandige en efficiënte overeenkomst te bereiken, die meer oplevert dan een compromis.

TRAINING ADVANCED NEGOTIATIONS DOOR LINDA NETSCH (HARVARD LAW SCHOOL)

27 en 28 november 2013, Amsterdam

Iedereen onderhandelt. Doorgaans op intuïtie en dikwijls met wisselend succes. De mate van dit succes is niet alleen afhankelijk van de manier van communiceren tijdens de onderhandelingen, ook bij de voorbereiding is het van groot belang inzicht te hebben in conflicten en onderlinge communicatieprocessen.

In deze training krijgt u door theorie, oefening en feedback de vaardigheden aangereikt om onderhandelingen zo te laten verlopen dat u het beste resultaat voor uzelf en/of uw cliënt bereikt.

**Nog enkele plaatsen beschikbaar in de beroepsopleiding tot ADR Specialist / Legal Mediator!
Informatie avond 18 november as.**

het
amsterdams
adr instituut

Voor meer informatie
en inschrijving:

Telefoon: 020-525 37 49
E-mail: adr-fdr@uva.nl
www.adrinstituut.nl

PERSOONLIJKE COACHING
voor partners en medewerkers

**PROFESSIELE
METHODISCHE AANPAK**

**RUIME ERVARING
IN DE JURIDISCHE WERELD**

**VESTIGINGEN
IN HEEL NEDERLAND**

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

INSTITUUT VOOR JURIDISCHE OPLEIDINGEN

[Home](#) | [Over IvJO](#) | [Contact](#) | [Direct aanmelden](#) | [Incompany](#) | [Voorwaarden](#) | [Webinars](#) | [Nieuws](#)

Ervaar
ons aanbod
op onze
website www.ivjo.nl

Waarom IvJO?

- Gekwalificeerde docenten
- Ervaar wat u mag verwachten: uitgebreide introductie van elke cursus of webinar op onze website www.ivjo.nl
- Cursussen op zes plaatsen in Nederland
- Webinars als u niet wilt reizen en cursussen op locatie als u wilt ontmoeten
- Een concurrerende prijs
- Een gemiddelde waardering van 8,5 in het eerste halfjaar van 2013

Promoveren voor je plezier

Een drukke praktijk én een proefschrift schrijven. Hoe doen promoverende advocaten dat en waarom nemen ze eigenlijk al die moeite? Drie ervaringsdeskundigen over hun promotie. Plus: tips voor de promovendus in spe.

Henriette van Wermeskerken
Fotograaf: Ronald Brokke

Een ding staat vast: promoveren dient niet direct een praktisch doel. Je doet het vooral voor jezelf. Omdat je bijvoorbeeld genoeg schept in onderzoeken en schrijven. 'Ik geloof dat je moet doen wat je leuk vindt', zegt Stefan Sagel, sinds dit jaar doctor. 'Niet omdat het later eventueel iets leuks oplevert, want misschien komt dat later wel niet.'

Ook andere advocaten die naast hun praktijk promoveerden, deden het in de eerste plaats voor hun eigen plezier. 'Het voelde als een hobby, als het goed ging', zegt Joost Nan. Hij promoveerde vorig

jaar op strafrechtelijk onderzoek naar het *lex certa*-beginsel. Frans van der Velden op zijn beurt schreef een handboek en promoveerde zo op aansprakelijkheid bij leidingschade en wel 'ter bevrediging van het eigen ego'. Volgens hem is dat ook de 'enig juiste motivatie' voor een dergelijke onderneming.

Alex Geert Castermans is hoogleraar Burgerlijk recht in Leiden, vicedecaan, en verantwoordelijk voor de buitenpromovendi aan de Leidse Rechtenfaculteit. Van 1992 tot 2004 was hij zelf advocaat, bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn. De belangrijkste reden dat advocaten promoveren is volgens hem zelfontplooiing. 'Wie het er vooral om gaat zijn expertise

naar buiten te brengen, kan ook volstaan met het schrijven van een mooi artikel. Promoveren kost veel tijd en de lat ligt hoog: je moet vertrouwen in je eigen kunnen hebben. Een proefschrift moet iets aan de *body of knowledge* toevoegen.'

Verandert de carrière na de promotie? Niet echt. Advocaten die promoveren blijken vaak cassatiezaken te doen. Hun wetenschappelijke belangstelling is groot. En voor een aantal ligt een deeltijdaanstelling bij de universiteit in het verschiet. Toch kiezen ze voor de praktijk, en daar willen ze ook blijven. Het is juist de combinatie van theorie en praktijk die promoverende advocaten blijkt te boeien.

‘Het gaf me een onbeschrijfelijk goed gevoel’

Stefan Sagel, partner bij De Brauw Blackstone Westbroek, had drie pogingen nodig, maar daarna schreef hij zijn boek binnen anderhalf jaar. In mei 2013 promoveerde hij op zijn proefschrift over ontslag op staande voet.

‘Na mijn studie in Leiden in 1999 stond ik op een kruispunt: wel of niet promoveren? Na een hele avond erover praten met mijn – toen nog – vriendin onder het genot van een fles wijn, besloot ik voor de promotie te gaan.’ Nog diezelfde nacht schrok Sagel wakker met het besef dat hij de verkeerde beslissing nam. Hij solliciteerde bij De Brauw, waar hij het vanaf dag één zeer naar zijn zin had.

Toch kroop het bloed waar het niet gaan kon, of liever gezegd, waar het bloed ook kon gaan. Vanaf het begin publiceerde Sagel regelmatig in vakbladen en na zijn stage besloot hij alsnog aan een promotieonderzoek te beginnen. Zijn kantoor gaf hem een halve dag per week vrij, de andere halve dag per week nam hij zelf vrij. ‘Het werd een geweldig fiasco’, zegt Sagel. ‘De praktijk slokte me op, het kwam erop neer dat ik 130 procent werkte voor 90 procent salaris en mijn onderwerp was veel te theoretisch.’ Na een halfjaar hield Sagel het voor gezien. Ook een tweede poging, een paar jaar later, strandde vroegtijdig.

Toen Sagel een jaar of vijf partner was, besloot hij er nog één keer voor te gaan. Dit keer met een nieuw onderwerp. Het lukte nu wel. ‘Ontslag op staande voet is juridisch interessant en het feitencomplex is altijd boeiend. Ik had inmiddels veel zaken op dat terrein behandeld, zowel feitelijk als in cassatie. Mijn kantoor bood mij drie vrije maanden, te beginnen op 1 juli 2011. Omdat ik al veel onderzoek had gedaan, kon ik eigenlijk direct beginnen met schrijven. Dat schoot goed op en zorgde voor een vliegwieleffect.’

Maandenlang werkte hij elke ochtend van zes tot negen. Zijn (part-time werkende) vrouw stond volledig achter zijn promotie. Zijn baan trok al een flinke wissel op het gezin met twee jonge kinderen, zegt Sagel, en zo’n promotie maakt dat niet beter. ‘Toch heb ik mijn kinderen die zomer meer gezien dan anders. Ik lunchte met ze en kookte ook vaker ’s avonds, dingen die ik anders door de week nauwelijks doe. En dat ze af en toe hun hoofdjes om mijn deur staken met de vraag: “Pappa, heb je je boek nou af, kom je wat leuks doen?” was voor mij een grote stimulans om hard door te werken.’

Na anderhalf jaar was het manuscript af en een paar maanden later was de promotie een feit. ‘Het gaf me een onbeschrijfelijk goed gevoel om dat boek in handen te hebben’, zegt Sagel. ‘Ik vind het mooi dat mijn ouders, die beiden gepromoveerd zijn, het meegemaakt hebben. Behalve mijn kinderen gaven ook mijn ouders mij een *drive* om door te werken.’

‘Ik heb een enorme drang om te weten’

Toen **Mirjam Franke**, partner bij Streefkerk Advocaten, advocaat werd had zij haar proefschrift bijna af, dacht ze. Maar de praktijk slokte haar op. Nu, ruim tien jaar later, promoveert ze alsnog.

‘Voordat ik advocaat werd, in 2002, heb ik een jaar of veertien aan de universiteit gewerkt bij burgerlijk recht. Promoveren hoorde erbij’, zegt Mirjam Franke, partner bij Streefkerk Advocaten in Voorburg. ‘Mijn proefschrift gaat over onrechtmatige daad, gezien vanuit een kant die minder vaak bekeken wordt: de rechtvaardiging die iemand aanvoert en die de onrechtmatigheid van de daad kan wegnemen. De kant van het verweer.’

Als bekend voorbeeld schetst Franke de situatie van een automobilist, die tegen een andere auto aanrijdt om een kind te ontwijken. ‘Ik heb een enorme drang om te weten, te lezen, te studeren. Daarom bevalt wetenschappelijk onderzoek mij goed.’ Het leerstuk van de onrechtmatige daad ligt haar na aan het hart. ‘Wanneer kan iets nu niet meer door de beugel, en wanneer nog net

wel? Die vragen hebben mij echt aangegrepen.’

Franke heeft er nooit aan getwijfeld dat zij haar promotieonderzoek zou afmaken, ook niet toen zij de wetenschap verliet voor de advocatuur. De wens de praktijk in te gaan, leefde al sinds haar studententijd en in 2002 was de tijd daar rijp voor. Toen Franke de universiteit verliet, schatte haar promotor dat zij nog een paar maanden voor haar proefschrift nodig zou hebben. Het kwam er niet van.

Franke had vanaf het begin een drukke praktijk die haar zeer in beslag nam. ‘Ik vond het heerlijk om met mijn voeten in de modder te staan en ik wilde snel goed in het vak worden. De praktijk slokte me op. Verder was ons jongste kind in die tijd vier jaar en ik vond het ook belangrijk om tijd aan mijn gezin te besteden. Daarom werk ik vier dagen per week.’ Al met al lag het promotieonderzoek zo’n tien jaar stil. Promoveren vergt tijd, aandacht en rust en dat was er niet: de cliënt gaat altijd voor.

Een paar jaar geleden pakte Franke de draad weer op. ‘Eigenlijk dacht ik dat de advocatuur mij zou leren ergens een punt achter te zetten. Letterlijk. Aan mijn boek kan ik oeverloos werken, erom heen lezen, me erin verliezen. Met processtukken heb ik dat nooit, die schrijf ik en dan zet ik er een punt achter. Gelukkig ben ik nog steeds heel blij met mijn onderwerp. Sinds vorig jaar zit ik elke maand een dagdeel op de universiteit en nu is het echt bijna af. In het najaar zoek ik nog wat strafrechtelijke aspecten uit en dan is het zover.’

Advies voor de buitenpromovendus

Hoogleraar Burgerlijk recht aan de Leidse rechtenfaculteit Alex Geert Castermans heeft jaarlijks te maken met zo'n twintig promoties, waarvan de helft buitenpromovendi. Hij adviseert de buitenpromovendi die nog nooit aan een universiteit verbonden zijn geweest om eerst een kijkje in de keuken te nemen net zoals het voor wetenschappers goed is om eens in de praktijk te kijken door bijvoorbeeld stage te lopen. Castermans: 'Een buitenpromovendus kan een tijdje meedraaien aan de faculteit: een vak doceren, een artikel schrijven, wetenschappelijke vergaderingen bijwonen.'

Voor wie de horizon van een boek te ver is, bestaat de mogelijkheid om op artikelen te promoveren. Castermans: 'In de bètawetenschappen is dat heel gebruikelijk en bij ons komt het sinds een jaar of drie meer voor. Het past in deze tijd; informatievoorziening loopt allang niet meer vanzelfsprekend via boeken.' Maar het moet volgens Castermans wel gaan om een reeks artikelen die wat langer standhoudt en waaraan je tot slot conclusies kunt verbinden. Makkelijker wordt het dus niet. Hij heeft drie tips voor de promovendus in spe:

- Schrijf eerst eens een stevig artikel. Dan weet je of je het onderzoeken en schrijven je bevalt, en de universiteit ziet je capaciteiten.
- In de beperking toont zich de meester. Beperk het aantal onderzoeksvragen in een vroeg stadium.
- Houd de integriteit in de gaten en vraag je tijdig af in hoeverre het advocatenwerk en het wetenschappelijke werk met elkaar te verenigen zijn. Bij een promotie staan wetenschappelijke onafhankelijkheid en onpartijdigheid voorop. Strookt dat met de belangen van je cliënten?

‘Verrijking voor mijzelf als mens, als jurist, als advocaat’

Gosse Oosterhoff, counsel Corporate Litigation bij NautaDutilh, begon vorig jaar aan zijn proefschrift en hoopt het over vier jaar af te hebben.

Het onderwerp van zijn promotieonderzoek is synthetische belangen in aandelen. ‘Dat is een verzamelnaam voor contractuele constructies die een partij economisch de positie geven die een aandeelhouder heeft, zonder dat hij aandelen heeft’, zegt Gosse Oosterhoff, counsel Corporate Litigation bij NautaDutilh. ‘De aandeelhouder heeft dus niet de zeggenschapsrechten. Zulke constructies worden toegepast voor risicobeheersing, maar ook als iemand geen aandelen wil verwerven, bijvoorbeeld om kosten of meldingsplichten – die steeds verfijnder worden – te voorkomen. Mijn vraag is: kom je met zo’n synthetisch belang niet zó dicht in de buurt van een aandeel dat je daar de rechten en plichten aan moet verbinden die een “echte” aandeelhouder heeft?’

Oosterhoff had vóór zijn afstuderen in 2000 al een contract bij NautaDutilh op zak. Het idee om eerst te promoveren liet hij toen varen, maar het idee bleef sluimeren. Toen Oosterhoff een jaar of tien in de praktijk zat en partner worden op dat moment niet mogelijk was, zag hij zijn kans schoon. Hij startte een literatuuronderzoek, schreef een opzet en zocht in 2011 contact met een aantal hoogleraren.

In 2012 begon Oosterhoff zijn promotieonderzoek in Nijmegen. ‘Nijmegen is toonaangevend in het ondernemingsrecht en de leden van de sectie staan met één been in de praktijk. Sommige hoogleraren zijn ook een dag per week advocaat of raadsheer. Elke paar weken ga ik naar een kennisbijeenkomst en ik geef af en toe college. Dat bevalt me, want ik wil niet alleen maar bezig zijn met mijn eigen onderwerp.’ NautaDutilh bleek niet bereid tijd ter beschikking te stellen, maar draagt wel bij in de vorm van faciliteiten en flexibiliteit.

Oosterhoff: ‘We hebben een geweldige bibliotheek. En we hebben verschillende hoogleraren op kantoor, dus die combinatie met de wetenschap wordt wel gewaardeerd.’ Oosterhoff is vorig jaar negentig procent gaan werken en besteedt nu ruim vijfenveertig uur per week aan kantoorwerk en tien à vijftien uur aan zijn proefschrift. Zijn echtgenote, die drie dagen werkt en met wie hij drie jonge kinderen heeft, staat er helemaal achter. ‘Vooral omdat zij ziet hoe graag ik het doe. Ik ben nu trouwens vaker thuis dan toen ik fulltime als advocaat werkte.’

Promoveren is volgens van Oosterhoff een verrijking. ‘Voor mijzelf als mens, als jurist en ook als advocaat. Ik beleef ongelooflijk veel plezier aan het studeren en het schrijven. Na een dagje *nerden* achter een stapel boeken kan ik zeer voldaan zijn. Wie weet mondt het ooit uit in een docent- of misschien hoogleraarschap. Wél naast de rechtspraktijk, want ik ben ook graag advocaat.’

Opinie

De nieuwe advocaat

Met juridische kennis alleen komt de advocaat van de toekomst er niet. Daarom moeten opleidingen meer oog hebben voor psychologie.

Martin Brink¹

De advocaat hoeft niet uit te sterven volgens Richard Susskind. Maar hij of zij zal zich volgens de Schot wel moeten aanpassen aan de behoefte van de moderne cliënt.² De advocaat van morgen zal volledig thuis moeten zijn in de juridische wereld van virtuele rechtspraak, in de op internet gebaseerde juridische dienstverlening en in de online uitwisseling van documentatie. De dienstverlening moet zijn afgestemd op de wensen van de cliënt, bijvoorbeeld door het uitbesteden van logistieke processen.

Deze nieuwe advocaat zou de 'Bèta New Lawyer' kunnen heten, maar dat is niet voldoende. Een advocaat zal ook een 'Alpha New Lawyer' moeten zijn om voor cliënten relevantie te blijven toevoegen. Dat betekent dat hij of zij meer kennis moet hebben van gedragswetenschappen. De beroepsopleiding voor advocaten probeert de eerste stappen te zetten in de richting van de Bèta én de Alpha New Lawyer. Maar is dat genoeg?

Het voorlichten van cliënten over het recht levert de advocaat in de toekomst mogelijk geen zelfstandig bestaansrecht meer op. Juridische informatie is dankzij internet nu al een *commodity* geworden. Er zijn op internet steeds meer *tool kits* te vinden waarmee met multiplechoicevragen en voorgekookte clausules ongeveer elk denkbaar juridisch stuk kan worden samengesteld.

Wil de advocatuur op het belangrijke

terrein van conflicthantering relevant blijven, dan zal er dus iets moeten worden aangeboden wat de cliënt niet weet of zelf minder goed kan bewerkstelligen.

De geïnformeerde cliënt verwacht dat een advocaat inhoudelijk adviseert over alle beschikbare opties om op de meest kostenefficiënte wijze een probleem te helpen voorkomen of op te lossen. Daarbij moet de bij een (dreigende) problematiek betrokken waarde zo veel mogelijk behouden blijven of worden vergroot. Het risico van vernietiging van waarde door bijvoorbeeld (reputatie)schade of verlies van kansen moet worden voorkomen of zo veel mogelijk worden beperkt. Adviezen zullen zodanig onderbouwd moeten zijn, dat in termen van risicomanagement en verantwoording de cliënt daar de eigen beslissing op kan baseren. Dit vereist niet alleen inhoudelijke kennis van en ervaring met de orthodoxe rechtspraak, maar vooral ook inhoudelijke kennis van en ervaring met alle verschillende alternatieve conflict oplossingsmethoden (zoals mediation, bindend advies, arbitrage of een zogenaamde *hybrid*) én de opties voor onderhandelingen.

De nieuwe advocaat zal oplossingen moeten bewerkstelligen van problemen die hun oorsprong vinden in een of meer juridische aspecten door een vroegtijdige analyse van een zaak en het (adviseren over het) voeren van onderhandelingen. Hij of zij moet adviseren over het beste instrument voor een oplossing wanneer onderhandelingen niet slagen en de logistiek verzorgen van de gekozen procedurele aanpak inclusief inhoudelijke bijstand.

Met het aanleren van de bètavaardigheden zit het vermoedelijk wel goed, maar om relevant te blijven zal kennis van psychologie en onderhandelings techniek in de toekomst net zo belangrijk zijn als kennis van het recht en het vermogen

om juridisch inhoudelijke oplossingen te bedenken. Psychologie zou dan ook een belangrijk onderdeel moeten uitmaken van de rechtenopleiding of in elk geval van de beroepsopleiding.

Na de povere aandacht voor de betekenis van kennis en vaardigheden op het terrein van de psychologie in het Advies van de Commissie Stagiaire Opleiding van oktober 2010³, wordt in de beroepsopleiding voor advocaten nu wel meer aandacht aan vaardigheden en psychologie besteed, maar de tijd moet leren of dat tijdig en vergaand genoeg zal zijn. Gewaakt moet worden tegen een fataal leerproces, waarbij met de kennis van gisteren vandaag wordt opgeleid voor toepassing in de toekomst. Op het bèta-aspect zal het allemaal wel goed komen⁴. De andere hemisfeer mag echter niet lichter wegen.

Zowel in de opleiding van juristen op de hogescholen en universiteiten als in de beroepsopleiding, moeten de bakens dringend nog verder worden verzet. De nieuwe advocaat is voor cliënten een 'gewoon' onderdeel van de *supply chain*. In het geval van conflicthantering zal de advocaat meer in de rugzak moeten hebben. Op dat terrein wil men niet 'het document, maar de vent' (of de vrouw). De advocaat van morgen zal in elk geval meer moeten zijn dan een goed jurist die weet heeft van marketing en technologie. Kennis van psychologie en onderhandelen, inmiddels uitgegroeid tot een volwassen wetenschap, zal mede de toegevoegde waarde bepalen.

¹ Martin Brink is advocaat bij Van Benthem & Keulen. Ook is hij onder meer voorzitter van de Vereniging Corporate Mediation.

² R.E. Susskind, *The End Of Lawyers? Rethinking the Nature of Legal Services (2010)* en *Tomorrow's Lawyers, An Introduction to Your Future (2013)*, beide Oxford University Press.

³ <http://advocatie.nl/84-zegt-advocatuur-innoveert-te-weinig>, 10 juli 2013.

³ 'Met recht advocaat', 'Een nieuwe opleiding: de Stagiaire Opleiding'.

⁴ Zie onder meer J. Weijers, *Advocaat 2.0, Advocatenblad Start – Nieuwe Beroepsopleiding*, p. 6 e.v.: 'Zelf een filmpje maken. Een digitaal dossier bijhouden. Communiceren via je app op je mobiel of tablet: een combinatie van klassiek contactonderwijs en innovatieve leervormen...'

STUDIECENTRUM RECHTSPLEGING
TRAINING AND STUDY CENTRE FOR THE JUDICIARY

Oog voor advocatuur

SSR heeft oog voor de advocatuur. Heeft u oog voor SSR?

SSR, Studiecentrum Rechtspleging, het opleidingsinstituut van de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie stelt een selectie van haar programma-aanbod open voor advocaten. SSR biedt bijzondere cursussen, professionele ontmoetingen en themadagen op het gebied van diverse vakgebieden voor zeer aantrekkelijke prijzen.

Oog hebben voor SSR is op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen in de Nederlandse rechtspraak, leren van de ervaringen van andere togadragers en kennis maken met de zienswijze van rechters en officieren van justitie.

Oog hebben voor SSR geeft een unieke meerwaarde: veel van onze docenten en cursisten zijn werkzaam als raadsheer, rechter, advocaat-generaal of officier van justitie. Een cursus bij SSR is een manier om

ervaringen uit te wisselen en te netwerken. Door elkaars verwachtingen en positie te kennen, werken advocatuur, Rechtspraak en OM samen aan een efficiëntere rechtsgang.

Als modern instituut biedt SSR een digitale leeromgeving 'MIJN SSR' waarmee fysieke kennisoverdracht wordt gecombineerd met web-colleges, online toetsen en andere vormen van e-learning.

Kijk voor interessante cursussen in het najaar 2013 - zoals de Masterclass Kinderalimentatie, de Professionele Ontmoeting Comparitie en de Actualiteiten Civiel, Ondernemings- en Financieel recht en Personen- en Familierecht - op www.ssr.nl

Neem voor meer informatie en aanmelding contact op met de SSR servicedesk:
T 088 3613212 | E ssrservicedesk@ssr.nl

SSR: Goed opgeleid voor een rechtvaardige samenleving.

Haal je PO-punten aan de Universiteit van Amsterdam!

Een greep uit ons najaarsaanbod

Aanbestedingsrecht

• 5 november	Actualiteiten aanbestedingsrecht	4PO	€ 395,-
--------------	----------------------------------	-----	---------

Arbeidsrecht

• 13 sep. 2013- 4 april 2014	Leergang Arbeid, Onderneming en Medezeggenschap	50NOVA	€ 4.500,-*
• 6 december	Actualiteiten medezeggenschapsrecht	4PO	€ 395,-
• 10 december	Actualiteiten arbeidsrecht	4PO	€ 395,-

Bestuursrecht

• 11 november	Actualiteiten fundamentele rechten (Prof. dr. E.M.H. Hirsch Ballin)	4PO	€ 395,-
• 20 november	Verdieping Wabo	6PO	€ 595,-

Financieel recht

• 2, 9, 29 okt. & 6 nov.	Leergang Wft essentials	16PO	€ 1.350,-
• 10 december	Goed bestuur	4PO	€ 395,-

Internationaal Privaatrecht

• 7 november	Actualiteiten IPR vermogensrecht nieuw	4PO	€ 395,-
• 16 december	Actualiteiten IPR familierecht nieuw	4PO	€ 395,-

Jeugdrecht

• 3, 10, 17 en 31 oktober	De praktische jeugdrechtsadvocaat	23PO	€ 1.995,-
• 19 december	Verdieping jeugdstrafrecht	6PO	€ 595,-

Ondernemingsrecht

• 1 oktober	Eén jaar Flex BV	4PO	€ 395,-
• 19, 26 nov & 3 dec	Onderneming in zwaar weer	12PO/KNB	€ 995,-
• 12 december	Actualiteiten ondernemingsrecht	4PO	€ 395,-

Privaatrecht

• 30 okt. & 13 nov.	Basiscursus Burgerlijk procesrecht	12 VSO/PO	€ 995,-
• 3 december	Algemene voorwaarden nieuw	6PO	€ 595,-
• 9 december	Actualiteiten insolventierecht	4PO	€ 395,-
• 11 december	Algemeen vermogensrecht	6PO	€ 595,-

Strafrecht

• 4 & 11 november	Basiscursus straf(proces)recht	12VSO/PO	€ 995,-
• 8 november	Witwassen	6PO	€ 595,-

Beroepsvaardigheden

• 22 november	Sutorius overtuigt	4PO	€ 295,-
• 27 november	Legal English	4PO	€ 395,-

NIEUW Registeropleiding Financieel Recht

• 28 okt. & 25 okt 2013	Module 1 Financieel recht: overzicht, samenhang en handhaving	8PO	€ 1.200,-
• 29 nov., 20 dec. & 17 jan. 2014	Module 4 PARP	12PO	€ 1.800,-
• 13 jan. en 10 feb 2014	Module 5 Prudentiële normen banken en beleggingsondernemingen	8PO	€ 1.200,-
• 22 jan. en 19 feb. 2014	Module 6 Prudentiële normen verzekeraars	8PO	€ 1.200,-

De bijeenkomsten zijn inclusief feedback op huiswerkopdrachten

* De leergang bestaat uit twee delen: de modules Arbeid en Bedrijf. De twee delen zijn los van elkaar te volgen.
Deel Arbeid € 2.500,- / Deel Bedrijf € 2.500,-

Vul nu de kortingscode* **UvA2013** in op het inschrijfformulier op www.eggens.uva.nl en ontvang **10% korting** op de middagcursussen, eendaagse cursussen en **5% korting** op meerdaagse cursussen.

*Deze aanbieding is geldig van 20 september tot en met 4 oktober 2013